

2013. MÁJUS WWW.AFOLDGOMB.HU

A FÖLDGÖMB

ALAPÍTVÁ: 1929

A MEGISMERÉS KALANDJA

FELFEDEZŐK
NAPJA

EXPEDÍCIÓK FESZTIVÁLJA
2013. május 11.
Millenáris D. csarnok
Részletek a 10. oldalon

PÁRHUZAMOS UTAKON

AZ ÁL- ÉS AZ IGAZI HADZSI – VÁMBÉRY ÉS GERMANUS

ÉPÍTÉSZETI VADNYUGAT – A NÖVEKVŐ KÍNA

MADEIRA – IDŐZÍTETT BOMBA, PARADICSOMI KÖRNYEZETBEN

VORKUTA – GULAG-VÁROSOK A FAGY FOGSÁGÁBAN

OMÁN – A TÖMJÉN, A HOMOK ÉS AZ OLAJ SZULTÁNSÁGA

VAN-VIDÉK – FÖLDRENGÉSEKTŐL SÚJTVA

MI INSPIRÁLJA ÖNT MA? CIB VISA INSPIRE BANKKÁRTYA

Korlátlan alkalommal vehet fel díjmentesen készpénzt külföldön 11 országban, az Intesa Sanpaolo logójával ellátott készpénzkiadó automatákból.

A magyarországi készpénzfelvétel díjait és a CIB Visa Inspire Bankkártyára vonatkozó egyéb részletes feltételeket a Lakossági Üzletág Általános Szerződési Feltételek és a Bankkártya kondíciós lista magánszemélyek részére elnevezésű kondíciós lista tartalmazza, melyek megtalálhatók honlapunkon (www.cib.hu), illetve elérhetők bármely bankfiókunkban. A tájékoztatás nem teljes körű, és nem minősül a CIB Bank részéről nyilvános ajánlattételnek, kizárólag a figyelem felkeltése a célja.

CIB BANK
Együtt, a jövőről.

www.cib.hu ☎ CIB24 06 40 242 242

Bank of INTESA SNNBIOLO

Nehezen elérhető

KÖZÉP-ÁZSIA ELDUGOTT RÉSZEIN SOSEM VOLT KÖNNYŰ a távolról érkezők boldogulása. A 19. században, a vidék feltárásának aranykorában és napjainkban sem. A 100 évvel ezelőtt elhunyt Vámbéry Ármint rendkívüli felkészültsége és dervis-álcája segítette, hogy úttörő kutatója-hírhozója lehetett az addig szinte hozzáférhetetlen területnek. Ám a végzetes lelepleződéstől néha csak egy hajszál választotta el – például akkor amikor ösztönösen és merőben kultúraidegen módon egy mértéktartó fogadáson a zene ritmusára mozdult a lába...

Az elzárt területek elérése azonban még egy bő évszázaddal később sem lett egyszerűbb. Az 1990-es évek legeleje: Sven Hedin, Almásy György, Prinz Gyula közép-ázsiai működési területére tartunk, főként a magyarok által a 20. század elején feltárt magashegyi fennsíkokra. A Szovjetunió romjain azonban anarchikus viszonyok uralkodnak – mindent szabad. Vagyis inkább semmit sem? Az országhatárok még kialakulatlanok, határőrizet nincs. (Illetve bármelyik kanyarban megállíthatnak és könyörtelenül visszafordítanak.) Külföldiként, függetlenül legalább olyan kilátástalan lenne a helyzet, mint Vámbérynek dervisruha nélkül. Ál-baltikumiai vagyunk tehát, a Lomonoszov Egyetem delegáltjai. Ha oroszok állítanak meg, nyelvtudásunk pont elég ehhez. A gyanú árnyéka azonban körülvesz. Egyszer dollárügyben keveredünk vitába egy potentáttal. Állítja, tudja, hogy hamisak a bankóink, hiszen minden, nálunk lévő címleten más-más arc kép szerepel, miközben mindegyiken Washingtonnak kellene lennie. Égyre gyűlnek a szakértők, míg kiderül, hogy a főnököt a kibocsátási hely, Washington DC zavarta meg. Exszovjet állampolgártól szokatlan tájékozottságunk azonban már-már lebuktatott. Időnként viszont le kell vetni álarcunkat: a helyiek számára a gyarmatosító orosz nem mindenhol szívesen látott vendég. De hogyan lehet elhitenünk velük, hogy nem vagyunk oroszok? Hiszen velük is így beszélünk. Volt, hogy a régi kék útlevél segített. A Magyarország megnevezés (oroszul) persze még nem elég, hiszen hazánkat sok távoli helyen a Szovjetunió egykori tagállamának hitték. Ám akkori útlevelünk elején apró cirill betűkkel szó szerint így szerepelt: „A világ összes országára érvényes!”. Ez pedig oly hihetetlenül és megfoghatatlanul hangzott, hogy akinek ilyen van, biztosan csak a Birodalmon kívüli lehet.

FOTÓ: MARY BALÁZS

EKKORA HEGYEINK VANNAK!
Lenin a Tien-sanra mutatva

OROSZ HEGYMÁSZÓ A PAMÍRBAN
az 1920-as években

Dr. Nagy Balázs
főszerkesztő

A FÖLDGÖMB[®]

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG
ISMERETTERJESZTŐ MAGAZINJA

Alapítva: 1929

XXXI. évfolyam, 273. lapszám
2013. május

Főszerkesztő: Dr. Nagy Balázs

Helyettes főszerkesztők:

Farkas Péter, Dr. Nemerikényi Zsombor

Munkatársak:

Barabás Ambrus, Bugya Éva, Dr. Mari László

Állandó szerzőink:

Gianone Péter, Dr. Karácsonyi Dávid,
Kerekes István, Kirschner Péter,
Méhész Zsuzsa, Süveg Áron, Szirmai Gábor,
Dr. Tamáska Máté, Dr. Telbisz Tamás,
Wachsler Tamás

Térképek: Dr. Nemerikényi Zsombor

Tervezőszerkesztő: Heiling Zsolt

Tördelőszerkesztő: Máté Gábor

Korrektor: Márton Béla

Nyomás: Pethő Nyomda Kft.

Kiadó: Heiling Média Kft.

1142 Budapest, Erzsébet királyné útja 125.

Tel.: (1) 231-4040. Fax: (1) 231-4045

E-mail: szerkesztoseg@afoldgomb.hu

A kiadásért felel: a kiadó igazgatója

Értékesítési és marketingigazgató:

Sekoulopoulou Márta. Tel.: (30) 650-6801

E-mail: marti@heiling-media.hu

Megjelenik minden hónap első hetében, évente
10 alkalommal (két összevont lapszámmal).

Terjeszti a Lapker Rt. és alternatív terjesztők

Előfizetés 1 évre: 7200 Ft

Előfizethető a kiadóban Zimay Viktóriánál

Tel.: (1) 231-4040

E-mail: elfozetes@afoldgomb.hu

vagy webáruházunkban: EBOLT.AFOLDGOMB.HU

Régebbi lapszámaink megvásárolhatók a kiadóban,
vagy az EBOLT.AFOLDGOMB.HU webáruházban

Pulitzer-émlékdíj (2008)

Gárdi Balázs szerzőnk, lapunkban
megjelent anyagai elismeréseként

Szociográfia-különdíj (2012)

Társadalmi témájú riportjaink,
képsorozataink elismeréseként

Minden jog fenntartva! A magazinban megjelent képeket, ábrákat és szövegeket a kiadó engedélye nélkül tilos közzétenni, reprodukálni, számítástechnikai rendszerben tárolni és továbbadni! Meg nem rendelt fényképeket és kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. A lapban megjelent hirdetések tartalmáért a kiadó nem vállal felelősséget.

HU ISSN 1215-8690

Lapunkat rendszeresen szemlézi
Magyarország legnagyobb
médiafigyelője, az

„Ésszel járom be a Földet!”

Vámbéry Ármin

Címlapkép:

TELBISZ TAMÁS
PÁRHUZAMOS NYOMOK
EGY HOMOKDŰNÉN

- ⊕ **VAN KÉPÜNK!**
Jakab Gusztáv–Kerekes István:
KELETI BAZSARÓZSA 4
- ⊕ **PILLANTÁS AZ ÉGRE**
Sánta Gábor–Franciscs László:
A CARINA NAGY KÖDÖSSÉGE
– AZ ARGONAUTÁK HAJÓJÁNAK ORRDÍSZE 6
- ⊕ **FLÓRA ÉS FAUNA**
Jakab Gusztáv:
GÍMPÁFRÁNY A GULYAKÚTBAN 12
- ⊕ **PILLANTÁS A MÚLTBA**
Czajlik Zoltán:
PUSZTULÓ ERŐDÍTÉS DABAS HATÁRÁBAN 14
- ⊕ *Telbisz Tamás:*
**AZ ÁL- ÉS AZ IGAZI HADZSI – VÁMBÉRY
ÉS GERMANUS PÁRHUZAMOS ÉLETÚTJA** 16
- ⊕ *Batkov Szilvia:*
**MADEIRA – IDŐZÍTETT BOMBA,
PARADICSOMI KÖRNYEZETBEN** 32
- ⊕ *Bugya Brigitta:*
**ÉPÍTÉSZETI VADNYUGAT
– A NÖVEKVŐ KÍNA** 44
- ⊕ *Karácsonyi Dávid–Póti László:*
**VORKUTA – GULAG-VÁROSOK
A FAGY FOGSÁGÁBAN** 54
- ⊕ *H. Bedouin Áron:*
OLAJOZOTT OMÁN 66
- ⊕ *Lakatos Kriszta:*
VAN – AZ IGAZI TÚLÉLŐVÁROS 78
- ⊕ **ÚTI TIPP**
Happ Gergely: LIB-ATOLL 92

Az ál- és az igazi Hadzsi

A magyar felfedezők, utazók között aligha találunk még két oly meghatározó személyiséget, akiknek életútja annyi hasonlóságot mutat, annyira párhuzamosan halad, mint Vámbéry Árminé és Germanus Gyuláé – és mégis... Isztambul felé utazva, írásait olvasgatván döbbsentem rá, hogy e két, kalandokkal teli, Kelet-kutató-élet éppen a legvégsőbb kérdés tekintetében mennyire eltér egymástól.

16

Madeira

Az Erdők Szigete, bár az elmúlt évek eseményei láttán akár a Természeti Katasztrófák Szigete címet is odaítélhetnénk neki. Földcsuszamlások és pusztító tűzvész szabták át földjének arculatát és a rajta élők lelkületét. Ám Portugália Atlanti-óceánba csöppent darabjának lakói mégis dacolnak a természeti csapásokkal, azonban biztos jövőjükhez a pezsgő turizmus már kevés...

32

Építészeti vadnyugat

Amíg itthon az elmúlt években az építőipar látványosan behúzta a keziféket, addig Kínában tovább folytatódik a szűnni nem akaró, lázas építkezés. A nagyvárosok egyre duzzadnak, a belső migráció megállíthatatlan, de a beruházók figyelme a vidéket sem kerüli el. Ám milyen mindez belülről? Halász Bálint egyedüli nyugati építészként dolgozik egy kis létszámú pekíngi tervezőirodában...

44

Olajozott Omán

A dűne szélvédett oldalán emberek apró csoportja ül a parázs körül. Lassan besötétedik, megjelennek a homoktenger felett az első csillagok. A frissen főzött kávé és a füstölgő tömjén illatába a kardamom édeskés íze vegyül. Csak a közelben kipányvázott tevék mormogása és a napszitta tűzifa pattogó szikrái adják tudtunkra, hogy még a bolygón vagyunk. Lassan harmadik hete bolyongunk a Rub' al Háli-sivatagban.

66

Van – az igazi túlélőváros

2012. október 23. – Túlélők

... Egyesek több mint 100 kilométert utaztak, hogy itt lehessenek a megnyitón, hiszen ez egy fontos nap, a túlélést és a szolidaritást ünneplik. A fényképeket a helyi fotóklub tagjai készítették – megörökítve a tragikus pillanatokot és azt az emberséget, amivel a helybéliek egymás felé fordultak...

78

KELETI BAZSARÓZSA

„**A** VÖLGYBE ÉRVE, BUJA KASZÁLÓKON HALADVA megpillantjuk a völgy végét, mely rögtön leköti figyelmünket vérpiros színezete következtében. Oda érve egy meglepő jelenség közepette találjuk föl magunkat, oly meglepő és szép, hogy a legszárazabb szemléltetőben is felkölti a képzeletet. A képzelet azt sugallta nekem, hogy épp oly különös, mint jótékony szeszélye vala Flóra istennőnek, a midőn e pusztaszerű egyhangúságban megnyitá bőségszárvat s a völgy végére hinti a vad basarózsát...” Ekképpen számolt be Herman Ottó 1872-ben az erdélyi Mezőzáhon (Zau de Câmpie) tett kutatóútjáról. Itt virít minden év májusában a falu melletti Botta-völgyben az Erdélyi-mezőség egyik botanikai különlegessége, a keleti bazsarózsa (*Paeonia tenuifolia*). Ez a pompás vadvirág a nagy ornitológus-polihisztor idejében még egész völgyeket öltöztetett bíborba. Napjainkra egy mindössze 2,5 hektáros, szigorúan védett területen maradt fenn. Termőhelyét többször is fel akarták szántani, de egy lelkes helyi lakosnak sikerült ezt megakadályoznia. A lelkes természetvédő munkája nyomán az állomány jelentősen megnövekedett, de a védett terület ma már inkább virágoskertnek, mint holmi ősgyepnek néz ki. Nem volt ilyen „szerencsés” a Hosszúaszó (Valea Lungă) melletti állomány, melynek termőhelyén még az 1960-as években szőlőteraszokat alakítottak ki.

A keleti bazsarózsa igazi kontinentális sztyeppfaj, elterjedésének súlypontja a Fekete- és Kaszpi-tenger vidékére esik. A Kárpátok ívét délről megkerülve, a Kazán-szoroson át jutott a Kárpát-medence belső területeire, ahol csak néhány ponton fordul elő. Az Erdélyi-mezőségen kívül él még a Delibláti-homokpusztán, Újvidék közelében is. Meglepő módon azonban néhány éve előkerült egy kicsiny állománya a Szerencsi-dombságból is, Bekecs község határából. Egyes botanikusokban felmerült a kivadulás lehetősége, mivel ritkán kertekbe is ültetik növényünket. Ennek ellenére több érv is szól a keleti bazsarózsa őshonosságá mellett.

SZÖVEG: JAKAB GUSZTÁV–KEREKES ISTVÁN
KÉP: KERÉKES ISTVÁN

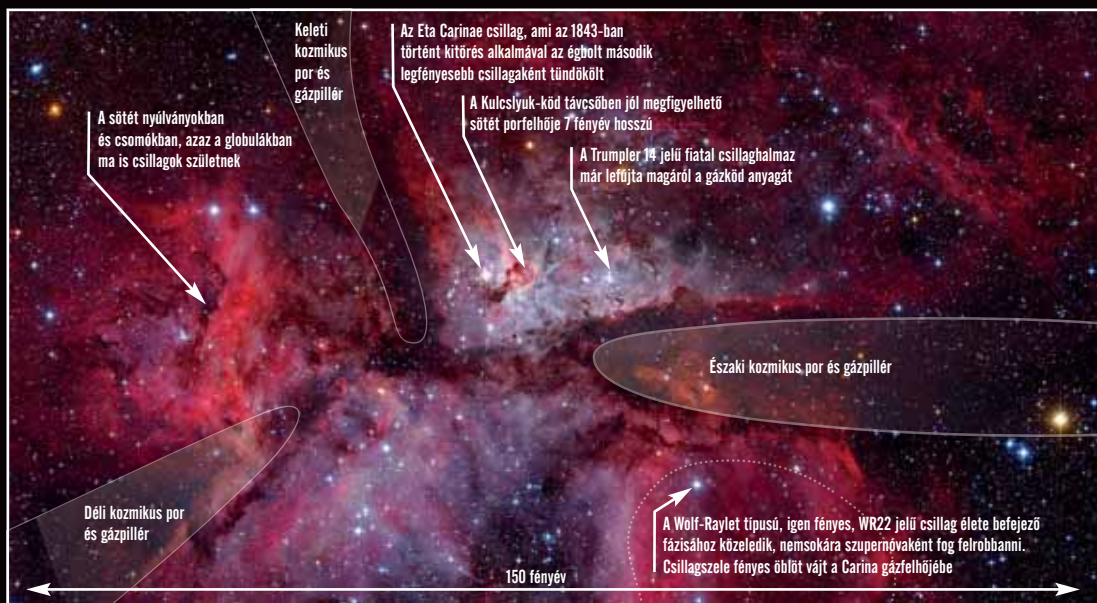

A CARINA NAGY KÖDÖSSÉGE AZ ARGONAUTÁK HAJÓJÁNAK ORRDÍSZE

A ISZÓN ÉS POLÜMÉDÉ FIA, IASZÓN hősi cselekedetre hívta az argonautákat. Kholkiszba indultak, hogy Aiétész királytól visszaszerezzék az aranygyapjút. Hajójukat, a legendás Argót a Pélion-hegy fenyőiből építették, Dodona tölgyeiből faragott orrdíszét pedig maga Athéné adományozta az útra kelőknek.

Az ókori Kholkisz, azaz a mai Krím félsziget egyes vízfolyásai aranytartalmúak, amit a fenyő átmosásával lehetett kinyerni. A homokot gyapjún mosták át, a finom szálak között fennakadt az arany. Az ókori argonauták tehát korabeli szerencsevadászok lehettek az „aranyláz” Göröghontól távoli földjén...

A felvételt **ÉDER IVÁN** készítette 20 centiméteres tükörátmérőjű, Newton-rendszerű asztrógráfra szerelt Canon EOS 5D Mark II fényképezőgéppel, 2010 tavaszán Namíbiából. www.astroeder.com

Nemes járművük – a klasszikus görög csillagászati nevezéktanuk köszönhetően – ma is az égen rója vég nélküli útját, bár az ókor óta kissé átalakult. Az Argo Navis (Argonauták hajója) csillagképet Nicolas Louis de Lacaille 1763-ban három részre bontotta: Vitorlára (Vela), Hajófarra (Puppis) és Hajógerince, azaz Carinára. Utóbbi – hála a görög tengerészek fantáziájának – a déli égbolt Tejútjának csillagoktól sziporkázó hajóit szántja, orrán a furcsa fényudvar övezte Eta Carinae csillaga ragyog.

Az Argo orra körül óriási, 260 fényév átmérőjű, vörös csillagközi felhő, a Carina-köd fénylik. A vörösen sugárzó, ionizált hidrogéngáz fiatal csillagok ultraibolya fénytől ragyog. A ködösség középső, derékszögű fényes udvarában az Eta Carinae hiperóriási csillaga, galaxisunk egyik legfényesebbje „éli” viharos életét. Tömege 100-150-szerese Napunkénak, sugárzása pedig négymilliószer erősebb központi csillagunkénál. Az Eta Carinae hatalmas csillagszele – ami évente egyjupiternyi anyagot fúj le saját felszínéről – átforgálja a környező ködösséget. A lefújt anyagból így jött létre a Homunculus (Embrió)-köd. Az Eta Carinae valószínűleg nem is magányos, hanem kettős csillag, amelynek fő tagja az 1840-es években viharos kitörésen ment keresztül, és egy évtizedig az égbolt második legfényesebb csillagává vált. Ma ez a csillag szabad szemmel nem feltűnő, százszor halványabb, mint százhatvan esztendeje. Viharos életét hamarosan leéli, néhány százézer éven belül szupernóvaként fog felrobbanni.

A Carina-köd nagy tömegű csillagai forró, ritka gázzal teli üregeket fújnak a felhőbe, másutt azonban összesűrítik azt, elősegítve a felhő sűrű köd-szálaiban az új csillagkezdemények létrejöttét. Később ezek csillaggá fejlődve előbukkannak, és a későbbi korok lakói számára ragyogják majd be az évszázaderek alatt lassan tovagomolygó ködösséget.

A köd felszínét porsávok szántják, itt még nem bukkantak elő a születő csillagok. Másutt 4-5 magnitúdós (szabad szemmel már látható), fiatal csillaghalmazokat figyelhetünk meg. Maga a ködösség binokulárral még holdfényben is látszik – négy-öt telihold átmérőben.

Az argonauták hajóját néhány helyen úgy ábrázolták, hogy a gyapjú az orrdíszén van – épp azon a helyen, ahol az Eta Carinae-köd elhelyezkedik. Van példa rá, hogy valós csillagászati objektumok kerülnek be a mitológiába (pl. a Coma Berenices csillagkép, ahol a Coma-halmaz csillagfürtjeit valódi hajfürtökhöz hasonlították), s talán itt is erről lehet szó! Ptolemaiosz, az ókor nagy csillagásza például az i. sz. 2. században információi egy részét tengerészekről szerezte, így a ma M7-nek nevezett csillaghalmazról szóló tudósításokat is. Nem lehetetlen, hogy a mediterrán térségből az ókorban még jól látható Carina-csillagkép fényes Tejút-foltja (a köd és a környező csillaghalmazok összemosódó fénye) is felkelthette a hajósok figyelmét, azt tájékozódásra használták, így végül a mítoszokba is bekerült.

SZÖVEG: SÁNTA GÁBOR, WWW.MCSE.HU
FRANCISCS LÁSZLÓ, WWW.PTES.HU

A MADÁR REPÜL, A HAL ÚSZIK, HOYER GYALOGOL.

OUTDOOR FOOTWEAR
SINCE 1921

ALPOK-KERESZTEZÉS
49,5 ÓRA ALATT.

Hanwag ProTeam tagja: Thorsten Hoyer
extrém túrázó

TREK KATEGÓRIA | ALASKA GTX®

Az egyik legnépszerűbb Hanwag lábbeli.
Kiválóan alkalmas egy- vagy akár többnapos
túrákra hátizsákkal is.

vimeo.com/hanwag
www.hanwag.de

FELFEDEZŐK[®]

NAPJA

KUTATÓEXPEDÍCIÓK
FESZTIVÁLJA

2013. MÁJUS 11.
SZOMBAT

10.00–19.00
MILLENÁRIS D CSARNOK

A BELÉPÉS INGYENES!

A Földgömb az Expedíciós Kutatásért Alapítvány és a Magyar Földrajzi Társaság első alkalommal rendezi meg a Kutatóexpedíciók Fesztiválját, ahol a tudományos ismeretterjesztés találkozik a szórakozással. Személyesen ismerkedhet meg a Föld eldugott szegleteit, titkait, vagy éppen a világűr kutató tudósokkal, kipróbálhatja tudását, képességeit, és értékes nyereményekkel is gazdagodhat, ha kiállja a próbákat! A rendezvényt jó szívvel ajánljuk minden korosztálynak! A Felfedező Napja fővédnöke Dr. Németh Tamás, a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára.

LEGYEN ÖN IS FELFEDEZŐ!

ISMERETTERJESZTŐ ELŐADÁSOK

- Sik András:** **CURIOSITY**
– HAT KERÉKEN A MARSÍ ÉLET NYOMÁBAN
- Ősi Attila:** **DINOSZÁURUSZ-KUTATÁS MAGYARORSZÁGON**
- Nagy Balázs:** **MAGYAR ANTARKTISZ-EXPEDÍCIÓK**
- Harangi Szabolcs:** **VULKÁNOK: VONZÁSOK ÉS VESZÉLYEK**
– TŰZHÁNYÓK A 21. SZÁZADBAN
- Szirtes Bálint–Sár József:** **A MATA-ATLANTICÁ-TÓL AMAZÓNIAIG**
– BRAZÍLIA, A ROVAROK PARADICSOMA
- Szabó Miklós:** **BIBRACTE – MAGYAR ÁSATÁS**
FRANCIAORSZÁGBAN
- Somfai Kara Dávid:** **ALMÁSY GRÓF NYOMÁBAN**
– KIRGIZ ÉS KAZAH NOMÁDOK KÖZÖTT
- Lerner János:** **EXPEDÍCIÓSZERVEZÉS TEGNAPELŐTT,**
TEGNAP ÉS MA... – AZ 1987/88. ÉVI MAGYAR
TUDOMÁNYOS AFRIKA-EXPEDÍCIÓ TAPASZTALATAI
- Börcsök Péter:** **A GORTANI EXPEDÍCIÓK 20 ÉVE**
– BARLANGKUTATÁSOK OLASZORSZÁGBAN
- Egri Csaba:** **FÖLD ALATTI EXPEDÍCIÓK**
– 3D-VETÍTÉS HAZAI ÉS KÜLFÖLDI BARLANGKUTATÁSOKRÓL
- Mari László:** **KLÍMAKUTATÁS A FÖLD LEGMAGASABB VULKÁNJÁN**
- Irimiás Balázs:** **KULTURAMENTÉS A HIMALÁJÁBAN,**
CSOMA NYOMDOKAIN

KÖZÉPPONTBAN A MARS-KUTATÁS

- Kereszturi Ákos:** **A MARSÍ VÍZ NYOMÁBAN**
- Hargitai Henrik:** **A MARS-CSATORNÁK TITKA**
- Horvai Ferenc:** **VERSENY A MARSÉRT AZ ŰRKORSZAK HAJNALÁN**
- Deák Márton:** **BARLANGOK A MARSON**
- Bérczi Szaniszló:** **MARSÍ ANYAGMINTÁK – FÖLDI PÁRHUZAMOK**
- Both Előd:** **HONNAN ÉS HOGYAN INDUL MAJD EURÓPA A MARSRA?**
- Frey Sándor:** **HOGYAN KOMMUNIKÁLUNK AZ ŰRSZONDÁINKKAL?**

A részletes programot honlapunkon találja: www.felfedezoknapja.info/programok
A programváltoztatás jogát fenntartjuk!

AZ AMAZONAS ROVARVILÁGA **HÉTPRÓBA** DINOSZÁURUSZ-KUTATÁS
REPÜLŐ ŐSHÜLLŐK MAGYAR FELFEDEZŐ-NAGYDÍJ ŐSLENYKUTATÁS
 KULTURAMENTÉS A HIMALÁJÁBAN **BARLANGOK 3D-BEN**
 FÖLDTANI KUTATÁS **METEOROLÓGIA ÉLŐBEN** FÖLD ALATTI EXPEDÍCIÓK
 ŐSFÖLDRAJZI KUTATÁS RÉGÉSZET **JÁTÉK** TŰZHÁNYÓK VILÁGA **NYEREMÉNYEK**
MOBIL PLANETÁRIUM **GYERMEKPROGRAMOK**
ŰRKUTATÁS ATACAMA-EXPEDÍCIÓ ÖKOLÓGIAI KUTATÁS **CURIOSITY**
 ANTARKTISZ-EXPEDÍCIÓK FELSZÍNFELJÖVÉS-KUTATÁS
 BARLANGKUTATÁS TELEKI-EXPEDÍCIÓ

VAJON HELYTÁLLNA EGY IGAZI EXPEDÍCIÓN?
 Próbálja ki magát! Játsszon 7PRÓBA játékunkon,
 és nyerjen! A legszerencsésebbek jutalma egy
 Bosznia-Hercegovina–Dél-Dalmácia-utazás 2 fő részére

WWW.FELFEDEZOKNAPJA.INFO

GÍMPÁFRÁNY A GULYAKÚTBAN

A Z ALFÖLD SZIKES PUSZTÁIT JÁRVA KOMOLY meglepetésben lehet részünk, ha a gulyakutak mélyére nézünk. Egyes kutak téglából kirakott falán méretes páfrányok nőnek. Mind közül leglátványosabb a trópusi rokonsággal büszkélkedő gímpáfrány. Nevét az akár 60 cm hosszúságot is elérő, tagolatlan, ép szélű leveleiről kapta, ami a névadót bizonyára a gímszarvas nyelvére emlékeztette.

A gímpáfrány hazánkban a hegyvidéki mészkőszurdokok lakója, márpedig ilyen élőhely e páfrányos kutaktól csak több száz kilométerre található. Mégis, hogyan kerülhettek e növények az Alföld közepére? A gímpáfrány levelének fonákján lévő szóruszokban milliószámra termelődnek az apró, porszerű spórák, melyeket a szél akár több ezer kilométerre is képes elszállítani. Néhány évtized alatt – egy kis szerencséivel – az eső a kútba mossa a spórát, ahol aztán kifejlődnek az új növények.

Nem a gímpáfrány az egyetlen „bevándorló” az alföldi kutakban: gyakran találkozhatunk a kövi fodorka, az aranyos fodorka, a hólyagpáfrány és a mirigyes tölgyespáfrány példányaival is. A kutak lefedése vagy feltöltése azonban ezen kis állományok elpusztulását vonja maga után. Máskor a bőséges csapadékot követő magas vízszint, vagy éppen ellenkezőleg, a kutak hosszan tartó kiszáradása okozza vesztét az igencsak sérülékeny növényeknek.

Képünk a Körös-Maros Nemzeti Parkban, Ecsegfalva közelében, a Szőlös-zug nevű pusztán készült. A felvétel elkészítéséhez – némi kockázatot vállalva – egy szűk nyíláson át kellett a kút belsejébe férkőzni.

SZÖVEG ÉS FOTÓ: JAKAB GUSZTÁV

GÍMPÁFRÁNYOK A KÚT BELSEJÉBEN

SPÓRATARTÓK A GÍMPÁFRÁNY LEVÉLFONÁKJÁN (jobbra)

PUSZTULÓ ERŐDÍTÉS DABAS HATÁRÁBAN

A FELVÉTELEN LÁTHATÓ KÖRÍVES ÁROK NYOMÁT 2009. május 1-jén azonosítottuk, több más, jórészt elszántott alföldi erődítéssel együtt. A Google Föld-fedvénye alapján az árok 22 nappal később sötétebb színű volt, miközben a mezőgazdasági művelés alatt álló parcella a korábban megfigyelthez hasonlóan világos színűnek mutatkozott. A harmadik kép 2010. november 30-án készült, az ezúttal sötét talajon az árok kisebb eltéréssel, feketésbarna elszíneződésként jelentkezik.

A Kulcsár Gabriella által végzett helyszíni bejárások eredményei alapján a középső bronzkori Vatyá-kultúrához sorolható település erődítési árka tehát az időjárás függvényében, de általában jól észlelhető a levegőből. Első megpillantása szárazabb időszakban történt, a következő, késő tavaszi képen a valószínűleg kissé mélyebben fekvő árok még csapadékkal telített, miközben környezete már kiszáradt, a legkésőbbi felvétel pedig az őszi esőzések utáni, nehezen száradó területet ábrázolja.

A jól kirajzolódó, köríves árok ellenére félfő, hogy egy javarészt elpusztult település utolsó „jeladásait” látjuk, hiszen az a kiemelkedés, amit az árok egykor körbevehetett, a mai részletes topográfiai térképeken már nem észlelhető.

SZÖVEG ÉS KÉP: CZAJLIK ZOLTÁN

**ŐSKORI ERŐDÍTÉSI ÁROK
DABAS HATÁRÁBAN
2009. MÁJUS 1-JÉN** (fent)

**UGYANAZ A TERÜLET
22 NAPPA KÉSŐBB
A GOOGLE FÖLD-
FÉNYKÉPEN** (balra lent)

**A TERÜLET ISMÉTELT LÉGI FÉNYKÉPEZÉSÉNEK
EREDMÉNYE 2010. NOVEMBER 30-ÁN** (jobbra lent)

Gazdasági rádió FM 105.9
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A rádióban vendégünk a témáról:
CZAJLIK ZOLTÁN, szerzőnk
Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

A felszerelések szakértője

A Fjällräven több mint 50 éve azon dolgozik, hogy megkönnyítse a cipekedést és kényelmesebbé tegye az alvást nagy túrákon. Termékeink, mint a *Gyrorryggsäcken* hátizsák, a *Termotältet* sátor és a *HAP-säcken* (High Alpine Polar) hálósák a hatvanas-hetvenes években forradalmasították a túrázást. Azóta is büszkén folytatjuk a hagyományt és fejlesztjük tovább termékeinket. Ma hátizsákjaink, mint a *Kajka* és sátraink, mint az *Akka Endurance* a legjobb túrafelszerelések

közé tartoznak a piacon. Az idei szezonban is folytattuk termékínálatunk bővítését és számos új, a különböző túrázási szokásoknak megfelelő hálósákat mutattunk be. Íme, néhány a legnépszerűbb túrafelszerelési termékeink közül. Weboldalunkon a teljes termékínálatunkat megtalálhatja, illetve mindegyikről egy rövid filmet is megtekinthet: www.fjallraven.hu.
Viszlát a weboldalon!

Kajka ♂ 65/75/85/100 ♀ 55/65/75

Ez valószínűleg a világ legjobb hátizsákja, ha nehéz cuccot kell cipelnünk többnapos túrákra vagy utazásra. A testhez tökéletesen illeszthető rendszere és egyéb okos megoldásai méltán tették többször is teszt- és díjnyertessé. Környezetbarát termék.

A Kajka 2009-ben Svédországban elnyerte a Legjobb outdoor termék díjat minden kategóriában.

Friluft 20/35/45

Ezt a zsákot rövid, egynapos vagy könnyű többnapos túrákhoz fejlesztettük ki. „FriLuft Ventilation System” szellőztető rendszer és sok okos tárolómegoldás jellemzi.

A Friluft 2011-ben Hollandiában elnyerte a Legjobb hátizsák díjat.

Abisko ♂ 55/65/75 ♀ 55/65

Azoknak, akik nem szeretnek cipekedni, jó választás az *Abisko* – egyik könnyű, kényelmes hátizsákunk. Anyaga tartós, környezetbarát nejlon, körvonala keskeny, ideális hegymászáshoz, sítúrákhoz, utazáshoz.

Akka Endurance E2/E3/E4

Egész éves használatra kifejlesztve, amikor fontos a szélállóság, a tartósság, a jó szellőzés és az átgondolt megoldások. Új *Polyester 30D Triple Rip* anyaga rendkívül erős, alsó része megerősített, hogy ellenálljon a zordabb körülményeknek.

Az Akka 2009-ben Norvégia-ban elnyerte a Legjobb sátor díjat. Az *Akka Endurance* a díjnyertes *Akka sátor* egyik változata, amely még tartósabb anyagokból készült.

Skule hálósák

Klasszikus hálósák, kicsit szélesebb múmia kivitelben, a könnyebb mozgás és a kényelmesebb alvás érdekében.

Akka Dome D2/D3

Az *Akka Dome* szabadon álló sátra megoldja a problémát, ha kevés a sátorozásra alkalmas hely. Két jól méretezett hálórésze és két bejárata van. Tökéletes, ha valaki szeretne a saját helyén berendezkedni.

Az *Akka Dome* 2010-ben Svédországban elnyerte a Legjobb outdoor termék díjat minden kategóriában.

Abisko hálósák

Egy profi hálósák, könnyű anyagból. Nagyszerűen szigetel, könnyű, kicsi csomaggá összehajtható. Tökéletes hosszabb túrákhoz, amikor fontos szempont a kis súly és méret.

**FJÄLL
RAVEN**

AZ ÁL-ÉS AZ IGAZI HADZSI

⊕ SZÖVEG: TELBISZ TAMÁS

VÁMBÉRY ÉS GERMANUS PÁRHUZAMOS ÉLETÚTJA

A magyar felfedezők, utazók között aligha találunk még két oly meghatározó személyiséget, akiknek életútja annyi hasonlóságot mutat, annyira párhuzamosan halad, mint Vámbéry Árminé és Germanus Gyuláé – és mégis... Isztambul felé utazva, írásaikat olvasgatván döböntem rá, hogy e két, kalandokkal teli Kelet-kutató-élet éppen a legvégsőbb kérdés tekintetében mennyire eltér egymástól. Szípközön szórakoztató, török, perzsa, arab mondásokkal fűszerezett műveikből kirajzolódik a számos hasonló tapasztalat – a „kép” értelme azonban egészen más. Kevésbé a tényeken, mint inkább a hangulaton, érzéseken, benyomásokon keresztül igyekszünk most rávilágítani kettejük életútjának párhuzamosan futó és szerteágazó pontjaira

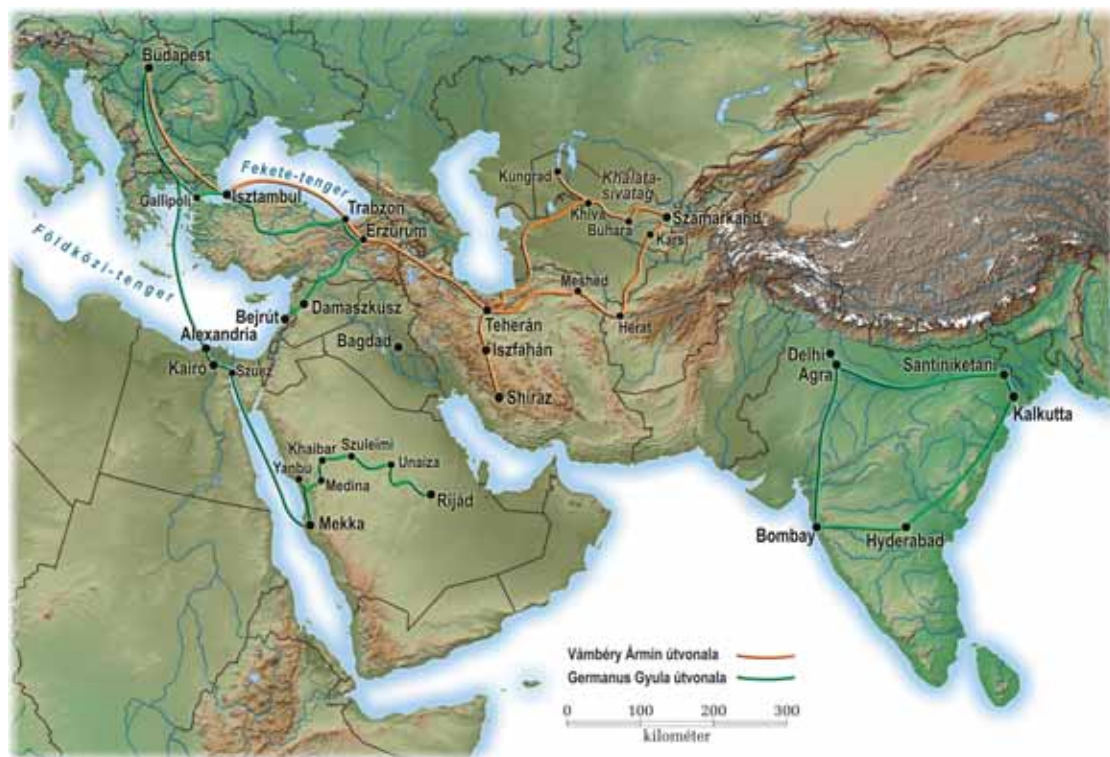
Magyar és zsidó

Nem egyik ez, másik az, hanem egyszerre mindkettő mindkettő. Megpróbálták összeegyeztetni e kettős identitást, jóllehet a kor, amelyben éltek (leszámítva Germanus utolsó évtizedeit) ennek kevésbé kedvezett. Vámbéry Ármin Dunaszerdahely zárt, erősen ortodox zsidó környezetében nőtt fel mely – mint írja –: „... maradványa volt a tiszta és hamisítatlan középkornak, e kor minden örülten fanatikus tévelygésével és szertelenségével s még ennél is több: szakasztott mása annak a hitéletnek, melynek zord árnyékai borzadálylállyal töltötték el később Bokhara muszalmánjai közt.” Tévúton jár, aki a zsidó gyökerek között gazdagság után kutat, mert az épp megszületett Ármin a kolerában elhunyt, talmudtudós apától csupán eszét örökölte, mást azonban nem, mert nem volt mit. Élete első részét mélyszegénységben töltötte, volt hát alkalma hozzászokni az éhezéshez, fázhoz, megaláztatáshoz. Ezek acélozták meg testét és lelkét olyannyira, hogy híres közép-ázsiai útja során a megpróbáltatásokat félig-meddig már ismerősökként „köszönthette”.

Bár kisgyerekként istenfélő volt, aki úgy érezte, menten meghal, mikor keresztény fiúk erőszakkal lehúzták fejéről a sábeszdeklit, a disznóhúsnak pedig még az említését is kerülte, később részben iskolai, részben a külvilág megismerése okán hamar „levetette magáról a hit béklyóit, és szabadgondolkozó vált belőle”. A „keresztény fiúkkal” azonban később sem tudott igazán összebarátkozni, úgy érezte, hogy „...mindenhol azzal a végzetes orrfintorítással, azzal a kétértelmű vállvonogatással, közömbösséggel és azzal a némasággal fogadták, mely jobban öl a legnagyobb ékesen szólásnál.” És bár karrierje érdekében – nevezetesen, hogy kinevezhessék egyetemi tanárnak –

„...mindenhol azzal a végzetes orrfintorítással, azzal a kétértelmű vállvonogatással, közömbösséggel és azzal a némasággal fogadták, mely jobban öl a legnagyobb ékesen szólásnál.”

Gazdasági rádió 105.9 FM 105.9
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A rádióban vendégünk a témáról:
TELBISZ TAMÁS, szerzőnk
Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

VÁMBÉRY ÁRMIN (1832–1913)

A Pozsony megyei Szentgyörgyön született. Hároméves korában egy betegség következtében egész életére megsántult. 1857-ben a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával utazott első útjára, Konstantinápolyba. Második, legnevezetesebb útja Teheránon keresztül Buharába és Szamarkandba vezetett – olyan vad vidékekre, melyet előtte európai utazó még nem járt be az ott élő fanatikus iszlám népek okán.

GERMANUS GYULA (1884–1979)

Budapesten született. Gyermekkorában, egy képekonyvet lapozgatva varázsolta el – egész életére – az iszlám világ. Első hosszabb útja szintén Konstantinápolyba vezetett, ahol az egyetemen folytatott tanulmányokat. Három évet töltött Indiában, ahol a santiniketáni egyetem iszlamológia tanszékén oktatott. 1935-ben talán első európaiként jutott el Mekkába. Az arab nyelv tudora volt, közel 60 nyelvjárását ismerte. Idehaza főleg tanított, de lótenyésztéssel is foglalkozott, és 1958–64 között országgyűlési képviselő is volt (nem volt párttag).

megkeresztelkedett, szívében mindvégig megmaradt szabadgondolkozó (ateista) zsidónak, akit Theodor Herzl, a cionizmus atyja kedélyesen „Kedves Vámbéry bácsi”-nak szólított leveleiben. Mindez azonban nem zárta ki, hogy szülőföldjét, Magyarországot szíven hordja, és hosszú, keleti utazásáról visszatérve „sírva csókolja meg a hazai rögöt”.

Germanus Gyula budapesti bőrkereskedő, kispolgári családból származott, szász és zsidó felmenőkkel, 1848-as honvéd nagypapákkal. Az ő életében így a zsidó gyökerek talán nem is játszottak volna komoly szerepet, ha nem Budapesten éri a II. világháború, melynek során neki is jutott egy sárga csillag, és feleségét a zsidóüldözés réme nem kergette volna az öngyilkosságba. A komoly lelki seb magyarságát mégsem érintette. A haza iránti érzéseit legjobban talán az jellemezte, hogy útjai során mindvégig magával hordozta a magyar zászlót, akár az egyszerű zarándokruha alatt is – hasonlóan napjaink futballcsillagjaihoz, akik a mez alatt hordott alsóruháikra gyakran fontos üzeneteket írnak, hogy a gólöröm pillanataiban akár a fél világ értesülhessen róla.

FOTÓ: EXTERRA

„A fejedelem közelsége az égő tűzhöz hasonlatos” (perzsa mondás)

Vámbéry – a kor szellemének megfelelően – az őshazát kutatta, igaz, nem fizikai, hanem nyelvészeti értelemben, a török–magyar rokonságot felismerve. Germanust viszont a keleti lélek vonzotta ellenállhatatlan erővel. Első komolyabb utazásuk így nem is vezethetett máshová, mint Konstantinápolyba. „Órák hosszat elmerülve néztem a Márvány-tenger holdvilágos, langyos hullámain egy kisded part menti kávéházból, s a mély csöndet csak a vízipipa duruzsolása szaggatta meg. Ilyenkor a lét végtelenségét csak ez a fel-felhangzó bugyborékolás osztotta fel számunkra felfogható fogalommal” – írja Germanus, aki a Keleti Akadémia támogatásával, polgári kényelemben kezdte meg ismerkedését a török világgal. Vámbéry érkezése – bár egy álom teljesült ezzel – némileg aggasztóbb volt, nem lévén sem pénze, sem szállása. Szerencséjére az 1848–49-es elbukott szabadságharc következtében Konstantinápoly tele volt emigráns magyarokkal, akik a hóna alá nyúltak a kezdeti nehéz időkben. Fölemelkedését viszont már páratlan nyelvtudásának köszönhette – legalább tíz nyelven beszélt, de ha az egyes nyelvjárástokat különállónak vesszük, akkor még nagyobb ez a szám. Ráadásul nem „konyhai szintű”, vagy szobában ülő „fordítói” tudásról volt szó, hanem, amint meséli: „... kiejtésben és hangban szorosan alkalmazkodtam a különböző nyelvek sajátosságához, sokan benszülöttek hittek és pompás multság volt látni, hogy ejtem tévedésbe nyelvem pergésével az embereket.” Vajon mi volt e nyelvzseni titka? Tehetség és vasszorgalom. Maga Vámbéry, eltéptebb korában, szinte kacagva említi egy amerikai orvos kérését, aki arra sze-

„... kiejtésben és hangban szorosan alkalmazkodtam a különböző nyelvek sajátosságához, sokan benszülöttek hittek és pompás multság volt látni, hogy ejtem tévedésbe nyelvem pergésével az embereket.”

A SZULEJMÁN- MECSET SZILUETTJE ISZTAMBULBAN

Egy ehhez hasonló árnykép ragadhatta meg Germanus Gyula képzeletét is egy egész életre szólóan

rette volna rábírní, hogy küldje el neki „nyelve fotográfiáját, hogy vonalaiból következtetést vonhasson le nyelvbéli tehetségeire”. Vámbéry végső soron e tehetségének köszönhetően került házitánítóként egyre módosabb török urak házához, s meg sem állt Isztambul legelőkelőbb köreibe.

Jóval később, már híres utazóként, „külpolitikai szakíróként” került közel „Isten Árnycákhó”, azaz Abdul-Hamid szultánhoz, aki számtalanszor fogadta őt magánkihallgatáson is. Bennem a török szultánokról el- eddig igen kemény, katonás, harcias kép élt, hiszen a magyar történelem leginkább ezt sugallja, így igencsak meghökkentett a Vámbéry elbeszéléseiből kibontakozó szultánportré: „Abdul Hamid szultán, egyike lévén a legnagyobb charmeuröknek, mindig érti a módját, hogy egy vagy más módon elbájolja vendégét. Szívesen mond bókot, maga szolgál gyújtóval vendégének a cigarettához, és igyekszik olyan kedves lenni, hogy a világ legegyszerűbb polgára sem volna képes őt abban utolérni.” Csodás emlékezőképességű, nagyra törekvő, nyitott, ám szívében mégis keleti uralkodónak mutatja be Vámbéry, olyannak, aki a kritikát még „czukrozott” formájában sem tűri („a megsértett autokrata bős pillantásokat vetett reám”), és éppen ez vezetett kapcsolatuk kihívásához. A szultán betegesen rettegett, és egy alkalommal, amikor Vámbéry csupán a teához szükséges cukorért nyúlt, oly idegesen ugrott fel, mintha merénylet készülne ellene.

Nos, Germanus Gyula néhány évtizeddel később éppen azokkal az ifjútörökökkel szűrte össze a levet, akik a szultán hatalmának megdöntésére készülődtek. Ez 1909-ben be is következett, az uralkodót pedig haláláig fogságban tartották – egy palotában. Így a szintén nyelvzseni Germanus (aki egy kései riportban azt nyi-

SZTALAKTITKUPOLA

Az iszlám hagyomány szerint Mohamed egy barlangban világosodott meg, erre emlékeztet ez a mecsetekben százféle formában felbukkanó, sajátos boltozat

FOTÓ: TELBISZ TAMÁS

latkozta: „Fogalmam sincs, hány nyelven beszélek. Csak azt tudom, hogy akármerre csavarom a rádió gombját, értem, amit hallok.”) ezt a szultánt személyesen már nem ismerhette. De egy alkalommal, isztambuli szállodai szobájában különös látogatót kapott: „Egy úr jött be. Kellemes arcát őszülő szakáll keretezte, és szeméből műveltség sugárzott. Bocsánatot kért, hogy zavar, nem akart lefárasztani a földszintre, hiszen ő neki van szüksége énrám.” Germanus jobb híján az ágyra ültette le vendégét, és már jó ideje társalognak mindenféléről, festészetéről, zenéről, míg végre a foglalkozására terelődött a szó: „Nincsen tulajdonképpen foglalkozásom. Abdul Medsid efendi vagyok, a török trón örököse...” – akiből azonban a társadalmi átalakulás miatt már sohasem lehetett szultán, de kalifa két évig még igen. Később őt is száműzték.

Teljességgel elképesztő az a tény, hogy mind Vámbéry, mind Germanus, óriási tudás, kiváló kommunikációs képesség és egy csöpp rámenőség birtokában, alacsony származásuk ellenére is hatalmas uralkodókkal kerültek – nemritkán bizalmas – kapcsolatba. Vámbéry találkozott többek között a buharai emírrrel, a perzsa sahval, III. Napóleonnal és nem utolsósorban Viktória királynővel is. Germanust barátságába fogadta a dinasztiaalapító Abdul-Aziz ibn Szaúd király, de mivel ő részben már egy másik korban élt, jobbra nem arisztokrata állami vezetőkkal volt kapcsolata; csupán az érdekesség kedvéért, többek között Rákosi Mátyás és Antall József is a diákjai voltak.

„JÓ ILLATÚ FÜSZER, ÉS DRÁGA KENŐCS... ALI GYŐZELEM-ÜNNEPE VAN MA!”

Már Arany János is tudta, hogy a török (arab) ünnepléshez elengedhetetlen a finom fűszer

„Fogalmam sincs, hány nyelven beszélek. Csak azt tudom, hogy akármerre csavarom a rádió gombját, értem, amit hallok.”

VAJON ALADDIN CSODALÁMPÁSA IS ITT LAPUL AZ ÓSZERES BOLTJÁBAN?

Kelet bazárjaiban az ember néha tényleg úgy érzi, mintha egy mese kellős közepébe csöppenne...

(jobbra)

FOTÓ: EXTERRA

FOTÓ: EXTERRA

Mit rejt a fátyol?

Utazásaik kezdetén mindkét hősünk fiatal volt. És férfi. Nem csoda hát, hogy képzeletüket különösen izgatta az akkor még igen erősen bújtatott, nehezen megpillantható szebbik nem. Szerencsére az előkelő háremhölgyek némelyike szintén nyelvet akart tanulni, így a nyelvtanár Vámbéryt a pasák közlekedték a háremhez, persze csak az eunuch felügyelete mellett. A rács vagy függöny egyik oldalán ült ő, a másikon a tanítvány, akit nem is láthatott. Törökös udvariasságával, költői bókjaival, fiatalos hevéllel azonban így is elbűvölte a hölgyeket. Egy alkalommal az egyik háremhölgyet tolmácként kellett elkísérnie egy frengi (azaz európai) fogorvoshoz. Röviddel az ártatlan esetet követően az egész háremnek fogfájása támadt... Természetesen Vámbéry sem maradt érzéketlen: „... nem tudtam hozzá szokni ahhoz, hogy a török szokás parancsa szerint gyorsan lesüssem a szemem, ha nő állott velem szemben; mert nem is csekélység az, hogy huszonnégy éves korában erőszakosan elforduljon az ember egy szép cserkesznő tüzes szemétől.” Legméltóságosabb tanítványa azonban kétségkívül Fatma hercegnő volt, a későbbi Abdul-Hamid szultán nővére, kit egyébként soha

RÁÉRÜNK

Vámbéry szerint a keleti ember egész lelki világában uralkodó vonás a ritka nyugalom, a kényelemszeretet és a szemlélődésre való örökös hajlandóság

„... nem tudtam hozzá szokni ahhoz, hogy a török szokás parancsa szerint gyorsan lesüssem a szemem, ha nő állott velem szemben; mert nem is csekélység az, hogy huszonnégy éves korában erőszakosan elforduljon az ember egy szép cserkesznő tüzes szemétől.”

FOTÓ: EXTERRA

„Dereka úgy ringott, mint a bambusznád, amikor a szél incselkedik vele. Járása igéző és mikor szememet húzta maga után, egyik oldalam megfagyott, a másik elégett.”

**KÖZÉPKOR,
VAGY 21. SZÁZAD?
...okostelefont
leső hölgykoszorú**

meg nem láthatott, csupán lágyan csengő, szelíd hangját véste örökre emlékezetébe. Germanus lelkét éppen ez a titkolódzó játék hatotta meg. Egy aranyzarv-öbölbeli csónakázás hangulatát így adja vissza: „A csónakok olyan közel suhannak el egymás mellett, hogy a nők féltve őrzött arcát meg lehet pillantani, és sokan – a fiatalok és szépek, és melyik fiatal nő nem szép? – fel-felibbentik fátyolukat, egy-egy kacér pillantással ajándékozzák meg a férfiakat. Ezek óvatosan viszonyozzák a meleg tekintetet, amely úgy nyilall ki a fátyol alól, mint a bujdosó hold sugara a sötét felhőből.” Csalódottságának adott hangot, mikor Kemal Atatürk véget vetett ennek a játéknak, és Törökország európaivá formálásának jegyében megszüntette a háremeket és betiltotta a csadort. „Mint a kalitkából kiszabadult kanári madarak, úgy vergődtek a nők a nagy forgalomban.” Immár napjaink új fejleménye, hogy a csador újra hódít Törökországban, és egyre több nő húzza föl modern ruhája fölé ezt a mindent takaró ruhadarabot, ám tartásuk, járásuk ebben is lehet igéző. „Dereka úgy ringott, mint a bambusznád, amikor a szél incselkedik vele. Járása igéző és mikor szememet húzta maga után, egyik oldalam megfagyott, a másik elégett” – sóhajtja egy mekkai arab. Germanus költői képekben gazdagon számol be arról a mekkai vacsoráról, amelyen tiszteletreméltó mohamedán férfiak gyűltek össze, és meghitt éjszakai hangulatban beteljesületlen szerelmeikről sóhajtoztak. Mind közül legszomorúbb a házigazda volt, aki rabnőjébe volt halálosan szerelmes. „Hiszen a tiéd! – emlékezteti Germanus. – Igen. A teste az enyém, de a lelke az övé, és én az ő lelkét akarom, hogyha szemébe nézek, meglássam magamat lelke tükrében.” E sóhajra csupán a hosszú csend válaszolt.

FOTÓ: TELBISZ TAMÁS

Véres ütközetek

Vámbéry és Germanus élete egyaránt bővelkedett veszélyes helyzetekben (ennek ellenére mindketten magas kort éltek meg). Megkísértette őket a sivatagi szomjhalál: Vámbéry a Khalata-sivatagban, Germanus az arab pusztaságban került többnapos ájult állapotba, melyből csak hű társaik segítségével menekülhettek meg. De számolniuk kellett azzal is – elsősorban Vámbérynek –, hogy ha a fanatikus mohamedánok fölismerik, könyörtelen halál vár rájuk. Vámbéry ezért turkesztáni útja során a ruhája bélésébe rejtett három, gyorsan ölő sztrichningolyócskát az esetleges kínzások elkerülésére. Végül nem kellett bevennie, ám az egyik golyót kis híján belecsempészte egy afgán férfi poharába, aki közel állt ahhoz, hogy fölfedezze benne a frengi kémet. A lelkiismerete azonban visszatartotta, és végül a leleplezést is elkerülte.

Germanus egyetlenegyszer valóban részt vett egy csatában, a híres gallipoli ütközetben, melynek során az angolok megkísérelték elfoglalni a Dardanellák tengerszorosát. Talán erről szól a következő idézet? „Az ellenség ijedten vonult vissza kedvezőbb terepszakaszokra, de amelyiket elcsíptem, az vérrel lakolt a támadásért. De azért nem tágítottak, hajnalig több csatát kellett vívnom velük, és reggelre kelve minden tele volt a meggyilkolt támadók hullájával. Kezem piroslott a vértől, arcom is...” Aligha. E csatában Germanus fegyvertelenül, a Vörös Félhold megfigyelőjeként volt jelen, mégis fejbe csapták, és angol fogságba került, ahonnan azonban udvariasan elengedték, mikor kilétére fény derült.

A fenti idézetben szereplő ellenség tán kevésbé komoly, ám felettébb kellemtelen lehetett, ami azért bizonyos, mert rondótémaszerűen újra és újra felbukkan Germanus és Vámbéry írásaiban. Lássuk tehát, ki volt ez az ellenség! „Poloskák és bolhák irtózatos raja csatasorban támadt rám, semmibe véve ex-territoriális kiváltságomat, és a legagresszívabb módon csípte, marta védtelen testemet...eleinte vakaróztam, de a védekezésre újabb segédcsoportok érkeztek és diadallal élvezték külföldi véretem...” Vámbéry talán valamelyest edzettebb

„...az izzó parázs fölé tartottuk ruhánkat; e közben az állatkák, elkábúlva a melegségben, a tűzbe hullottak és sajátságos sercsezés közben kimúltak tűzhalállal”

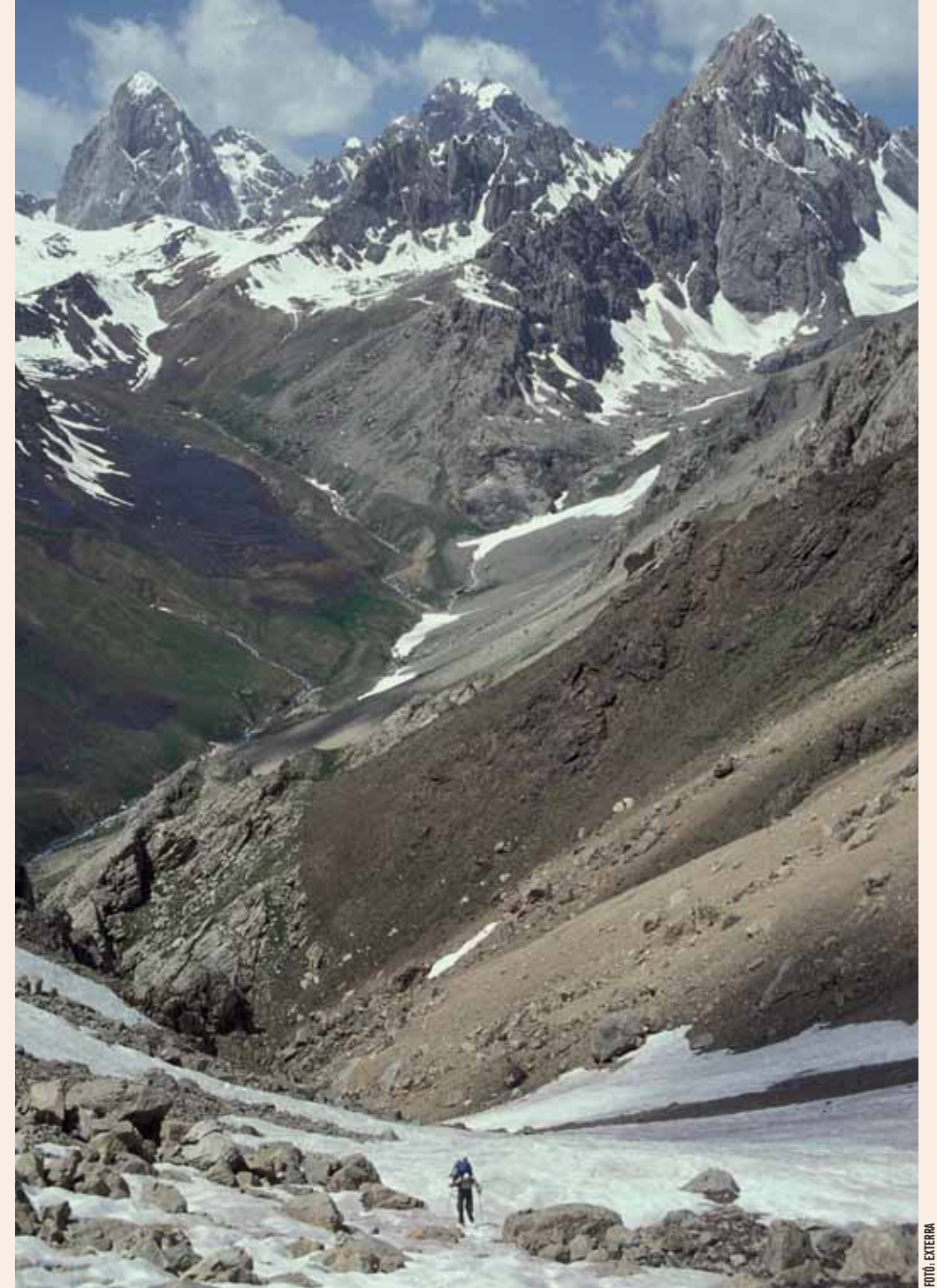
„AKI BELEKÖSTOLT A VÁNDORÉLET GYÖNYÖRŰSÉGÉBE, visszavágik reá teljes életében. A síma tenger sohasem oly szép és fenséges, mint a vihartól felkorbácsolt hullámok játéka, mert vannak emberek, kiknek sohasem telik örömük a nyugalomban s kiket csak az örökös baj és küzdelem képes kielégíteni” (Vámbéry) – Tadzsiszisztán határvidékén, keresztül a Hisszár-hegységen (jobbra)

A TURKOMÁNOK SZERINT

„... a szomjazónak a sivatagban adott egy csepp víz lemossa száz évnek bűneit.”

FOTÓ: EXTERRA

FOTÓ: EXTERRA

volt, hiszen gyermekkorában egy ideig piócagyűjtéssel kereste kenyerét, amit az akkori gyógyászatban szívesen alkalmaztak a betegek véreinek megcsapolására. Mint írja: „... néha megesett, hogy a piócák éjnek idején kiszabadultak nem elég erősen bekötözött vászonzacskóikból és szerte kúsztak a szobában.” De még őt is komoly próbatétel elé állították Közép-Ázsia ijesztő szaporaságú állatkái, melyeket egyesével kiirtani nem lehetett, így egyrészt „... az izzó parázs fölé tartottuk ruhánkat; e közben az állatkák, elkábúlva a melegségben, a tűzbe hullottak és sajátságos sercsezés közben kimúltak tűzhalállal”, másrészt „... az ember letette ruháját egy hangyaboly közelébe és átengedte az alkalmatlan férgeket a hangyák kényének, a melyek minden irányból megkezdették a támadást és elhurczolták rágóikban az apró fenevadakat.” Ennyit a nagy csatákról.

FOTÓ: EXTERRA

Inkognitóban

Vámbéry számára mindig hatalmas szellemi kihívást jelentett, hogy álruhát öltön magára és belebújjon egy másik kultúrához tartozó ember „bőrébe”. Ezt akkor élte meg először kaján örömmel, mikor egy alkalommal – zsidó létére – ministránsruhába bújva szolgálhatott a piaristák szentgyörgyi templomában. Később Teheránba tartva török effendivé változott, és túrte, hogy a síita perzsák kigúnyolják mint „szunnita ebet”. De élete nagy álcáját, a kóbor dervis szerepét akkor öltötte föl, mikor a Mekkából Teheránon át hazatérő tatár zarándokokhoz csatlakozott. Ekkor állította ki számára a teheráni török követ a „hadzsi”, azaz a Mekkát megjárt zarándokoknak kijáró igazolást, mely útja során létfontosságú bizonyíték volt a fanatikus közép-ázsiai népek szemében. Az igazolás azonban hamis volt, mert Vámbéry sohasem járt Mekkában, ám az őt útvjáról lebeszélni hiába igyekvő, aggódó követ úgy érezte, hogy ez a legkevesebb, amit megtehet érte. A papír azonban önmagában kevés lett volna, csakúgy, mint a rongyos, piszkos, tetves ruha, sőt még a tökéletesen elsajátított nyelvjárás is. Vámbéry igyekezett ellesni a stílust, a gesztusokat, a fintorgásokat is. Koránból vett idézeteket szőtt beszédjébe, és éjszaka, mikor a többiek aludtak, színész módjára gyakorolta a taglejtéseket. Inkognitója így vált tökéletessé, bár útja során végig rettegett a lebukástól. Belül azonban – és itt van a lényeg! – mindez csupán komédia volt, még ha halálos kockázattal járt is.

Az egyszerű nép azonban sohasem kételkedett benne, osztotta nekik bőven a fátihát (áldást) és betegséget gyógyító, szent leheletét. „Ép úgy imádkoztam és kiáltottam föl vadúl, zokogtam és örjögtem

„Ép úgy imádkoztam és kiáltottam föl vadúl, zokogtam és örjögtem szent megsemmisüléssel, mint bármelyik közülök és még ma is csodálkozva kérdelem magamban, hogy honnan vettem a könyűknek azt a szünetlen záporát, melyet szemeim ontottak és minden legkisebb megindultság, vagy belső meghatottság nélkül, hogyan vehettem részt e komédiában órák hosszáig.”

apróságok árulhatják el az embert! Vámbéry szerencséjére azonban az ifjú jóindulatú volt, és nem buktatta le nyilvánosan a dervist.

Érdekes, hogy Vámbéry nagy utazásának végére kiábrándult Ázsiából. „A Kelet a kiállott viszontagságok után nem vonzott többé és látva az ázsiai világ állandó hanyatlását, annál nagyobb szenvedélyvel csüngtem a Nyugat hatalmasan pezsgő, tetterős életnyilvánulásain.” De nem sokáig, mert hamarosan itt is szembesült a társadalom visszasságaival: „Visszariasztott a tömegeknek az az örök sietsége, mohósága, versenyfutása, az a kétségbeesett tusa és küzdelem a dicsőségért s a gazdagságért és minden másodpercnek az a véghetetlen féltése és kiaknázása.” Hát ha még tudhatta volna, hogy száz év múlva – a fejlődés eredményeként – századmásodpercekért folyik majd a harc!...

„Visszariasztott a tömegeknek az az örök sietsége, mohósága, versenyfutása, az a kétségbeesett tusa és küzdelem a dicsőségért s a gazdagságért és minden másodpercnek az a véghetetlen féltése és kiaknázása.”

Egyik legfájóbb sebe az volt, hogy kalandos útvjáról Pestre hazatérve, senki sem fogadta (a média akkor még nem állt állandóan ugrásra kész állapotban), valamint egyéb csalódások is érték, melyek miatt itthon is sokszor idegennek érezte magát. Ezért írhatta idős korában, hogy: „... örök inkognitó-élet jutott osztályrészemül Európában ép úgy, mint Ázsiában.”

ERŐS LÁBAKON – AZ ISZFAHÁNI PÉNTEK-MECSET

A kívülálló számára az iszlám kultúrkör egységesnek és megbonthatatlannak tűnik. Sok-sok árnyalata, irányzata és éles törésvonalai leginkább csak benne élve válnak világossá és megkerülhetetlenné (balra)

VÁMBÉRY ÉS A SZAMÁR

„A turkománok támadásától felve, társaim, attól tartva, hogy szamaraink elárulnak bennünket ordítással, zsírral bekent hegyes czöveket vertek a fülesek hátulsó felébe, mitől aztán alaposan el is ment a kedvök az ordítástól. Mire a hallgatóságban az angol miniszterelnök a mellette ülő másodállamtitkárhoz fordulva megjegyezte: — Ugy-e bár, kolléga, az ilyen zsírral bekent czövek sokszor tenne jó szolgálatot a parlamentben is?”

FOTÓ: TELBISZ TIBIAS

„Kísérelj meg hinni!”

Germanus kezdettől fogva a lélek keresésére indult, és így jutott el addig a pontig, ahol már azt érezte, hogy puszta a nyelvek, a kultúra, a néprajz tanulmányozásával már nem juthat mélyebbre. Száraznak, meddőnek érezte tudását.

Az égre törő indiai pálmafák zizegéséből is ezt hallotta ki: „Kísérelj meg hinni!”, ál-mában pedig Mohamed próféta jelent meg előtte, aki így szólt hozzá: „Miért gyötrődöl? – Előtted az egyenes út, haladj rajta a hit erejével!” E belső hangok és külső késztetések hatására, valamint abban a reményben, hogy így megnyílik előtte az út Mekka felé, a delhi nagymecsetben ötezer ember színe előtt vált az iszlám követőjévé. A lelkes hívők örömeikben majd szétszedték... Ha jobban belegondolunk, ez abban az időben éppoly nagy port vert fel, mint amilyen szenzáció lenne napjainkban is. Egy nagy hírű európai tudós, aki meggyőződésből az iszlám hitre tér! Egészen más ez, mint a török szolgálatba szegődött, egykori szabadságharcosok, kiknek némelyike, mint például Bem apó, a karrier érdekében fölvetta a muzulmán hitet. Mindenesetre Germanust ettől kezdve tenyerükön hordozták a mohamedán országokban, tíz arab akadémia tagja lett (persze nem csupán vallása, de tudománya okán is), és elzarándokolhatott Mekkába, ahol az előírt szertartások minden elemét szigorúan és pontosan betartva végül ajkával érinthette a szent Kába-követ.

Természetesen vannak, akik Germanus őszinte vallásosságát is megkérdőjelezik. Ő azonban életében és halálában is hű maradt az iszlámhoz, sírján a Korán kezdő sorai olvashatók. Ugyanakkor nem rejtette véka alá kételyeit sem: „... az önfeledt gomolyagban én voltam az egyetlen gondolkodó és kételkedő ember az egyetlen európai, az egyetlen magyar...”, és tudósként az „európai kritikai módszer” híve maradt. De mindez nála összeegyeztethető volt az iszlámmal. Benne csodálatos módon elért egymás mellett Kelet és Nyugat. De csak benne, mert 80 éves korában, egy interjúban aggodalmának adott hangot: „Féltem a világot attól, hogy a civilizációk közötti különbségek – s ezen nem csak és nem is elsősorban az iszlám és a kereszténység közötti szellemiségbeli eltérésekre, hanem a Kelet és a Nyugat egész életszemléletének döbbenetes távolságára gondolok – egyszer elpusztítják az egész Földet.” Ezt akár mondhatta volna a ma esti Híradóban is...

„... az önfeledt gomolyagban én voltam az egyetlen gondolkodó és kételkedő ember az egyetlen európai, az egyetlen magyar...”

PUSKÁK ÉS MOSOLYOK JÓL MEGFÉRNEK EGY KÉPEN, amíg a Korán tanítását – „Tiszteljed a vendéget, bárha hitetlen is” – betartják

FOTO: EXTERRA

FOTO: EXTERRA

A MINDIG FELHŐTLEN BUHARAI KÉK ÉGBE SZÖKŐ KUPOLÁK
Vámbéry látogatása idején szinte még újnak számítottak. Az 1807-ben épült Chor-Minor-medresz, restaurálás előtti állapotban

Epilógus

Vámbéry végül a szabadságban és a tudásban találta meg élete fő irányelvét. Miként legkedvesebb időskori tanítványa, Germanus jellemezte őt – mert a párhuzamosok nemcsak a végtelenben, de néha az életben is találkoznak –, „... nála a tudás szívély volt, meggyőződés, harci eszköz, átélés és ihlet.” Ám míg Vámbéry megismertette a Kelettel, beavat nyelveibe és néprajzába, lebilincsel kalandjaival, addig Germanus írásaiban valósággal megszeretetti olvasóival az iszlám népeket. És ettől lesz más az elénk tárt kép értelme. ☺

A CIKK MEGJELENÉSÉNEK TÁMOGATÓJA AZ STA TRAVEL – STATRAVEL.HU

Ha a cikk felkeltette érdeklődését, az STA Travelnél kedvező árú repülőjegyeket talál, megbízható és olcsó szállásokat foglalhat, számos kaland- és felfedezőútra közül választhat – és a CareMed biztosítást se felejtse el!

⊕ SZÖVEG: BATKOV SZILVIA, FOTÓ: MARI LÁSZLÓ ÉS TELBISZ TAMÁS

MADEIRA

IDŐZÍTETT BOMBA, PARADICSOMI KÖRNYEZETBEN

Az Erdők Szigete, bár az elmúlt évek eseményei láttán akár a Természeti Katasztrófák Szigete címet is odaítélhetnék neki. Földcsuszamlások és pusztító tűzvész szabták át földjének arculatát és a rajta élők lelkületét. Ám Portugália Atlanti-óceánba csöppent darabjának lakói mégis dacolnak a természeti csapásokkal: biztos jövőjükhöz azonban a pezsgő turizmus már kevés – fenntartható erdőgazdálkodás és új munkahelyek után áhítoznak...

A SZIGET ÉSZAKI PARTJÁN
ELTERÜLŐ FAIAL LÁTKÉPE,
háttérben a falutól keletre emelkedő
Sasok sziklája (Penha da Águia, 590 m)

– Először fordul meg a fejemben, hogy a családommal elhagyjam a szigetet – mondja Rúben, a 29 éves ejtőernyős-oktató, miközben első madeirai napomon a zsinórokat bogozzuk felszállás előtt. – Szívem szerint sosem mennék el, de az az igazság, hogy kezdek félni. Minden egyes esőzés közben az jár a fejemben, vajon mikor fog a lezúduló kő- és sártömeg kopogtatás nélkül bejönni a nappalinkba, ahogy a bátyámék házába 2010-ben?... Nem lehet tudni, hogy mikor indul meg a föld – panaszozza a kétgyerekes apa.

Katasztrófák – vagy az Örök Tavasz Szigete?

2010. február 20-án villámárvíz zúdult Madeira fővárosára, Funchalra és a környező területekre, amely 45 ember halálát és kb. 1,9 milliárd USD kárt okozott. Ez volt az utóbbi 40 év lepusztítóbb, katasztrófális áradata.

A vulkáni kőzetekből álló sziget az Atlanti-óceán északi medencéjéből emelkedik ki. Túlnyomó része nyugat-keleti irányban húzódó hegyvidék, kifejezetten élénk domborzattal. A hegyeket mély völgyek és rendkívül merdek lejtők tagolják, kis területen is óriásiak a szintkülönbségek. Éghajlata mediterrán jellegű, ám ezt az óceáni környezet módosítja, így míg Funchalt évente 600 mm eső öntözi, a hegyvidék keleti részén már 3000 mm

csapadék hullik. A merdek lejtőkre zúduló eső megkerülhetetlen természeti veszélyforrást jelent, hiszen csuszamlásokat, sárfolyásokat és villámárvizeket is előidézhet, sőt még kisebb cunamikat is, melyeket az óceánba szakadó partomlások válthatnak ki. És mindebben az embernek is szerepe van: a beépítésekkel, meggondolatlan erdőirtásokkal, rossz vízelvezetéssel komolyan növekedhet a katasztrófakockázat.

1803 és 2010 között 30 jelentős villámárvíz sújtotta a szigetet, a lepusztítóbb 1803. október 9-én, Funchalban 800–1000 ember halálát okozta. A helyben „aluvião”-nak nevezett villámárvizek akkor alakulnak ki, amikor rövid idő alatt nagy

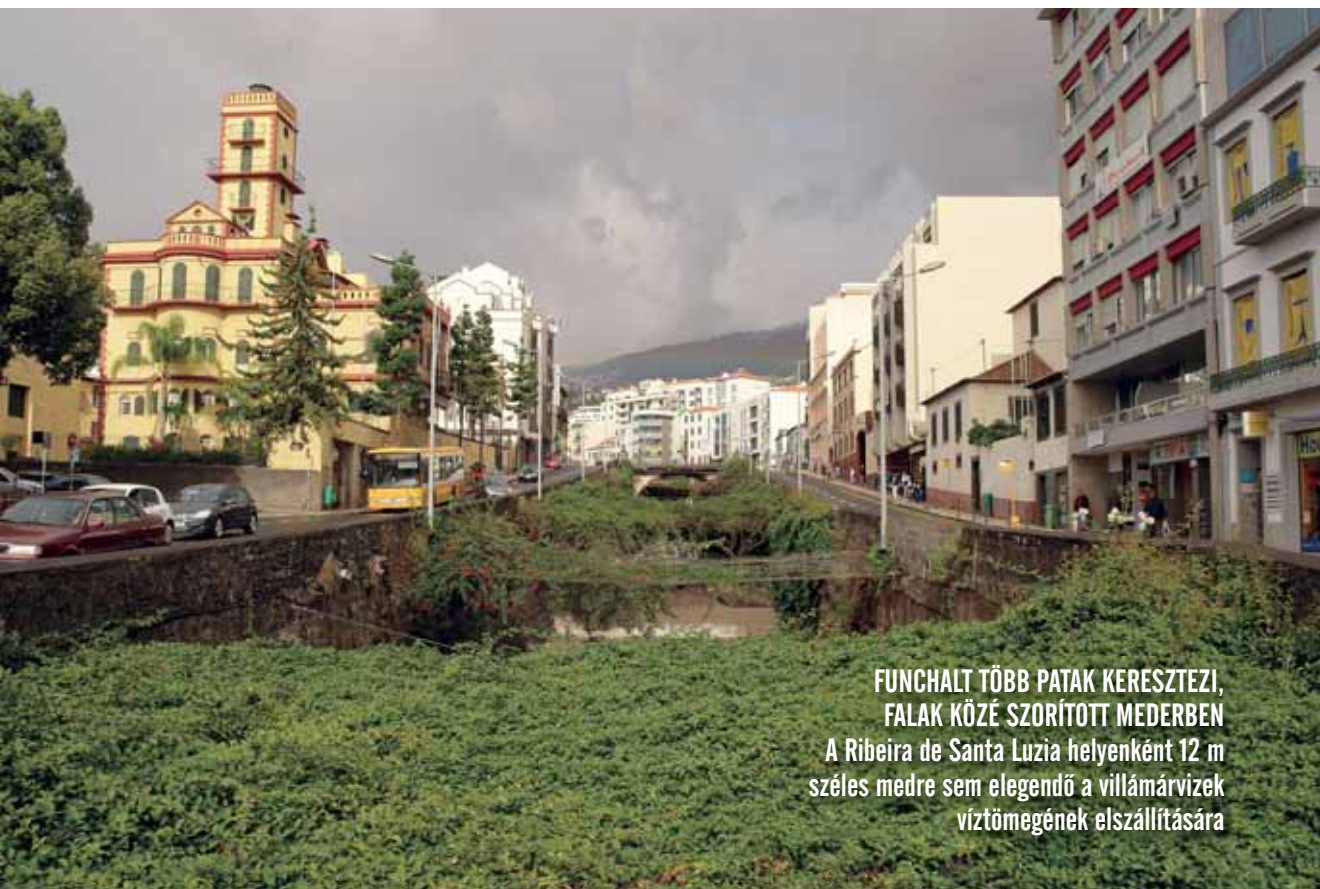

PORTUGÁLIA LEGELTERJEDTEBB DÍSZÍTŐ-ELEME A MÁZAS CSEMPE, AZ AZULEJO
A hagyományos azúrkék-fehér színek mellett gyakoriak a színes, életképeket ábrázoló azulejoképek

mennyiségű csapadék hullik, s a felszínen lévő kőzetek és a talaj nem tudják elnyelni a hirtelen érkezett vizet. A lezúduló víz a merdek lejtőkön – főként, ha nincs növényzet – mindent magával sodor. A szűk völgyekben a hegyoldalakról hömpölygő víztömegek egyesülnek, és magas árhullámot alkotnak, amely nagy sebességgel rohan a völgyben, s a kavargó víztömeg alámossa az amúgy is átázott lejtőket, csuszamlásokat, hegyomlásokat okozva.

RÁÉRŐ FÉRFIAK KÁRTYÁZNAK CÂMARA DE LOBOSBAN,
azon a teraszon, amelyen valaha Winston Churchill festegetett nyaralásai során

FUNCHALT TÖBB PATAK KERESZTEZI, FALAK KÖZÉ SZORÍTOTT MEDERBEN
A Ribeira de Santa Luzia helyenként 12 m széles medre sem elegendő a villámárvizek víztömegének elszállítására

A HULLÁMOK MARTA
SZENT LŐRINC-FÉLSZIGETEN
feltárodznak a vulkáni rétegek

Háttérproblémák

A sziget igen sűrűn lakott: 740 km²-én 267 000 ember él, 40%-uk a főváros környékén tömörül. A természetes növénytakarót az évszázadok során a sziget nagy részéről kiirtották, az óceánpart a városok környékén teljesen beépült, a házak egyre magasabbra kúsznak a meredek lejtőkön. Az utakat leaszfaltozták, a kis patakokat mesterséges betonmedrekbe kényszerítették, így egyre kisebb teret hagytak a csapadék beszivárgásának, a lejtőkön mind nagyobb és gyorsabb a csapadék lefolyása.

A turizmus és az ehhez kötődő építkezések pedig egyre újabb és sokszor érzékeny területeket követelnek. A téli hideg elől menekülő nyugat-európai nyugdíjasok ugyanis olykor vándormadárként megszegyenítő hévvel szállják meg az egész évben kellemes klímával kecsegtető szigetet. Ám nyilvánvaló, hogy a turizmus nem mindenkinek biztosíthat megélhetést, még a másik fő ágazattal, a hagyományos gyümölcsstermesztéssel együtt sem. Munkalehetőség híján ezért a fiatalok körében jelentős az elvándorlás – főleg az unió tehetősebb országai felé. Pezsgő turizmus és az öslakók elvándorlása: nagyarányú tengerparti beépítés és csökkenő lakosságú, gyérülő művelésű hegyvidékek, növekvő számú, gondozatlan teraszterülettel. Ezek pedig akár hegyomlások és csuszamlások kattanási helyei is lehetnek, mivel átázásuk, víz-visszatartásuk egyre gyakrabban ellenőrizetlen.

A madeirai november kínálta kora nyári melegben a sziget északkeleti részére tartok. Ám az előző napok heves esőzései okozta földcsuszamlások legalább két-három napra megközelíthetlenné tették a területet. Rúben szavai köszönnék vissza. Most érzem igazán, mennyire valós annak veszélye, hogy itt bármikor megismétlődjenek a 2010-es események.

Gyalog indulok el hát a híres levadák mentén, Madeira jellegzetes öntözőcsatornáit követve, amelyeket még az egykor a szigetre hozott rabszolgák építettek, hogy a források vizét a cukornádültetvényekhez vezessék.

– Régen 30-40 embert foglalkoztatott a levadák karbantartása, mára már tucattal is kevesebbnek ad kenyeret – mondja a túravezető Ana, miközben éppen a Rabaçal folyón átvezető lépköveken egyensúlyozunk. – Nem sok fiatal érdekel ez a megélhetési forma, mert kemény fizikai munka és alulfizetett. Pedig jó lenne, ha rendben lennének tartva a hegyi ösvények, mert az idei tűzvész idején is nagy gond volt, hogy egyes területek megközelíthetlenné maradtak.

A BANÁNÜLTETVÉNYEK HELYÉN
hatalmas szállodák törnek az ég felé
Funchal nyugati részén

Tűz és víz

A pusztító tüzek 2011 júliusában, a hosszú szárazságot követő, szokatlan forróságban Algarve környékén lobbantak fel, és a lángok annyira elharapóztak, hogy a főváros is veszélybe került. Ana szerint a tüzet néhol nem is igazán akarták eloltani, mivel az zömében a betelepített és agresszívan terjeszkedő eukaliptuszerdőket pusztította. Az oltási kedvet tovább lankasztotta, hogy – állítólag – az ingatlanpekulánsoknak már jó ideje fáj a foga egyes területekre.

– Ez már nem ugyanaz a sziget, ahol felnőttem. Ma angol, német és orosz befektetők pöffeszkednek mindenütt, akik azt hiszik, hogy bármit megvehetnek, és betondzsungellé változtathatnak a pénzükért – panaszkodik.

A betonfelületek megnövekedése okozta problémáról csak másnap alkothatok képet Josétól, aki 13 év után települt vissza Angliából.

– Azért költöztem vissza, mert már nem bírtam tovább a szigetem nélkül. Mint minden helyi, így én is büszke vagyok arra, hogy madeirai vagyok, de a döntéshozók rövidlátása elkésérít – mondja. – A helyi félresikerült döntések, a lefolyási sebességet lassító erdők irtása és a mesterséges felületek beszívárgásgátlása ugyanis ma is fokozzák a veszélyhelyzetet.

A 2010-es földcsuszamlásokat persze nyilvánvalóan az évszázad leghevesebb esőzése okozta. 2009–2010 tele igen csapadékos volt Madeirán, az

átlagos csapadékmennyiség háromszorosa hullott le az október és február közti időszakban. A talaj és a felszíni kőzetek vízzel telítettek voltak, a patakok magas vízállással szállították a vizet az óceánba. Ilyen előzmények után érte el a szigetet egy extrém nedves légtömeg, amely óriási esőt hozott. Február 20-án hajnalban, 3 órakor kezdődött a heves esőzés, amely csak 17 órakor állt el. E napon Funchalban 146,9 mm, a hegyekben 333,8 mm csapadék hullott le, amely új napi csúcst jelentett. Sőt, 8 és 9 óra között 60 mm csapadék ömlött az amúgy is átáztatott, telített lejtőkre! Ezt a víztömeget a patakok már nem tudták elszállítani a

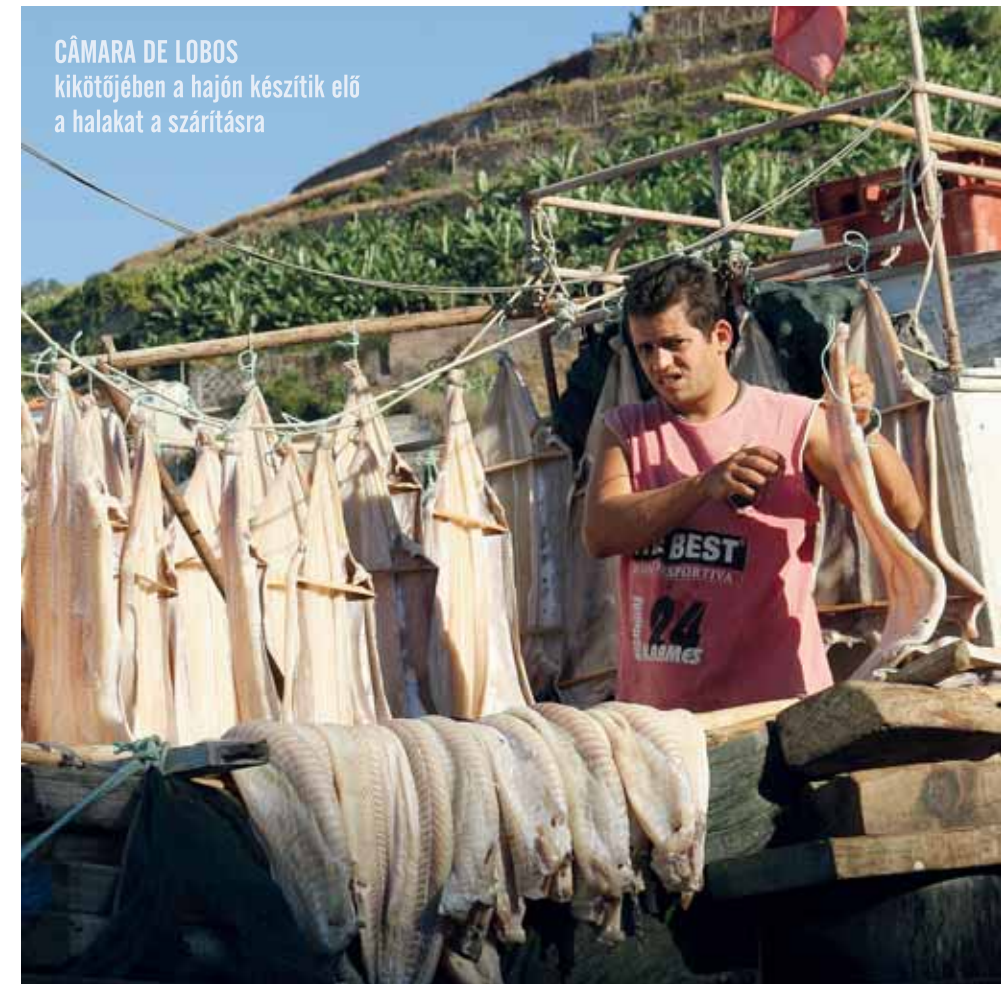
medrükben, így kiöntve, az egész völgytalpat elárasztva zúdult a sáros, görgetegeket sodró víztömeg a lakott területekre. Ott aztán épületmaradványokat, autókat sodorva hömpölygött a pusztító áradat.

A Funchal és Ribeira Brava fölötti vízgyűjtő területeken a villámárvíz levonulása után távérzékeléses és terepi vizsgálatok alapján 8463 kisebb-nagyobb csuszamlás nyomát találták meg. A helyi szakemberek becslése szerint 250 000 m³ üledék és törmelék halmozódott fel Funchal területén. A villámárvizek öt vízgyűjtő területet érintettek, számítások alapján a csúcsvízhozam idején a Ribeira

A SÃO TIAGO-ERŐD
1614-ben épült a kalózok
támadásai ellen Funchalban

CÂMARA DE LOBOS
kikötőjében a hajón készítik elő
a halakat a szárításra

A SZIGET NEVÉT VISELŐ LIKÓRBOR legismertebb változatai az édes desszertborok, de termelnek száraz, aperitifként fogyasztható változatokat is. A 18. században angol hajósok vittek magukkal a szigetről nagyobb tétel bort, amelynek alkoholtartalmát brandyvel 20%-ra növelték. A hosszú úton a meleg, zárt hordókban az ital különösen zamatosá érlelődött

A PUSZTÍTÓ ERDŐTÜZEK

fekete sebhelyeket
hagynak hátra

Brava 663 m³/s vizet és a másik négy patak is egyenként 300-300 m³/s vizet szállított, azaz az összesített vízhozam elérhette az 1800 m³/s-ot (a Duna átlagos vízhozama Budapestenél 2350 m³/s).

– Bár egyre több a nap- és szélenergia, és szinte mindenhol szelektíven gyűjtjük a hulladékot, a környezettudatosság még mindig nem a szigetlakók erőssége – folytatja José. – Ráadásul Madeirát 1978 óta ugyanaz az elnök – João Jardim – vezeti, akit a helyiek csak őskövületként emlegetnek. Bár a sziget autonóm területként különleges jogokat élvez például a zöldség- és gyümölcsstermesztés terén, a sorsával kapcsolatos fontos döntéseket az anyaországban hozzák, ahol hajlamosak konyhakertként és turisztikai pénznyerő automataként tekinteni e távoli területre.

EIRA DO SERRADÓBÓL

nyílik a sziget egyik legszebb kilátása. A hegyek között megbúvó, mély völgy, az Apácák-völgye, gyakran nyújtott menedéket a kalózok támadásai előtt menekülő embereknek

Van feladat!

Vége sikerül eljutnom az eddig elzárt északkeleti területre. Míg a délkeleti, mediterránba hajló rész a Földközi-tenger Riviéra-hangulatát idézi, a vad szépségű, csupán egyórás autóútra fekvő északkeleten egy csapásra a ködös Skóciában érzem magam. Talán nincs még egy sziget, amely alig 800 km²-en ilyen változatossággal büszkélkedhetne. A szigetlakók szerint nem ritka, hogy egy nap mind a négy évszaktól kapnak ízelítőt – attól függően, hogy éppen merre akad dolguk.

Ilha da Madeirát, azaz Madeira szigetét pompás, egész évben nyíló virágai, télen is tavaszi időjárása és lélegzetelállító kanyonokban kanyargó túraösvényei is igencsak vonzó úti céllá teszik. Évente egymillió turista keresi fel Portugália (Lisszabon után) második leggazdagabb régióját, ahol a GDP 3%-kal magasabb az uniós átlagnál. Ahhoz viszont, hogy ez továbbra is így lehessen, a szigetnek megoldást kell találnia a fiatalok helyben tartására és a súlyosbodó környezeti kihívásokra is... ☺

A SZIGET KÜLÖNLEGES JÁRMŰVE

A „SZÁRAZFÖLDI SZÁNKÓ”, a tobogán, amely vesszőből font, szánkótalpú kosárszán. Napjainkban már csak a turistákat csúsztatják le Montéból két megtermett, jó kondiban lévő férfi segítségével, akik hol tolják, hol húzzák a szánt, két kötél segítségével

AZ AUSZTRÁLIÁBÓL SZÁRMAZÓ KEFEVIRÁG

(*Callistemon citrinus*) kinyílt füzérvirágzata leginkább egy üvegmosó kefére hasonlít. Illatos virágzatából csupán a porzók tömege látszik, a hosszú, piros szálak feladata a rovarok odacsalogtatása

MADEIRA SZIGETÉRE mindennap

Lisszabon érintésével
98 900 Ft-tól!

1088 Budapest, Rákóczi út 1-3.

Telefon: 06 (1) 235-7891

www.flytap.com

ÉPÍTÉSZETI VADNYUGAT

A NÖVEKVŐ KÍNA

GUANGZHOU-OPERAHÁZ
(tervező: Zaha Hadid)

⊕ SZÖVEG: BUGYA BRIGITTA, FOTÓ: HALÁSZ BÁLINT

Amíg itthon az elmúlt években az építőipar látványosan behúzta a keziféket, addig Kínában tovább folytatódik a szünni nem akaró, lázas építkezés. A nagyvárosok egyre duzzadnak, a belső migráció megállíthatatlan, de a beruházók figyelme a vidéket sem kerüli el. Hatalmas, addig üres területekre készülnek grandiózus városépítészeti tervek, melyek szerkezetét minden esetben a többsávos úthálózatok rendszere határozza meg. Ám milyen mindez belülről? Halász Bálint egyedüli nyugati építészként dolgozik egy kis létszámú pekingi tervezőirodában, ahol a tűzhöz közel figyelheti meg a nagyhatalom megállíthatatlan növekedését

HALÁSZ BÁLINT,
a Budapesti Műszaki Egyetemen végzett építész már két éve dolgozik Kínában

LINKED HYBRID
Az amerikai sztárépítész, Steven Holl tervezte pekingi lakópark a felső középosztálynak készült

„Kínában nagyon pörög az építőipar. Olyan itt, mint egykor a vadnyugaton: egyszerűen mindent lehet! És ez már önmagában is izgalmas” – mondja tapasztalatairól. 2010 decembere óta dolgozik építészként a kínai fővárosban, és nem csupán kalandvágyból, de a kínai lépték csábításának is engedve indult neki az ázsiai országnak. Ott ugyanis olyan négyzetméterszámok repkednek a tervezőasztalon, amire itthon évtizedeket várhat, vagy csak álmaiba szőheti egy építésziroda.

Nagy számok: a kínai lépték

A kínai viszonyoknak megfelelően 20 000-tól 200 000 m²-ig tervezi a legkülönbébb funkciójú épületeket, valamint új városokat, városrészeket, ráadásul igen gyors tempóban. Előfordult, hogy 60 ezer családnak lakhatást biztosító új negyed koncepcióját kellett elkészíteni egy-két hét alatt, de egy 100-200 méter hosszú épület sem számít kiugróan nagy léptékű munkának az irodában. A helyszínek javarészt Szecsuanban és Belső-Mongóliában vannak, hiszen e térségek felzárkóztatása komoly kormányzati cél.

E várostervezések kínai viszonylatban teljesen másképp festenek, mint Európában: legelőször többsávos úthálózatokat építenek az addig lakatlan területekre, majd az utak által közrezárt mezőket vállalkozóknak adják el, akik aztán felépíttetik elképzeléseiket a területeken. „E mezők olyanok, mint egy-egy sziget: mindegyik kap egy nagy plázát vagy egy sor lakótornyot, vagyis a mezőkön belül kialakulnak a kereskedelmi és a lakóövezeti szektorok, majd onnantól kezdve ezek az egységek önállóan működnek. A közöttük lévő gyalogosösszeköttetésre nem is igazán figyelnek. Így az egyes

mezők nem képeznek egymással összefüggő, szövetszerű hálózatot, ami nálunk a város fogalmához alapvetően hozzátartozik” – mondja Bálint.

A nagy számok és a grandiózus méretek megtervezésére azonban sokkal kevesebb idő áll a szakemberek rendelkezésére. Egy-egy tervvel a munka első fázisában mindössze egy héttől egy hónapig foglalkozhatnak. Sőt az első lépések után sokszor hosszú szünet következik, míg újra előkerül és kicsit áttervezve továbbhalad a munka. Évente 10-15 nagyobb terv fut át egy építész kezén (ez a szám itthon jó esetben is csak a fele – ám egy egész építészirodának!). És a következetes, kutatásokra alapozott, aprólékosan kidolgozott és koncepciózus építészeti tervezés nem a kínaiak sajátja. Sokkal inkább a gyors, látványos megoldásokra és a reprezentációra figyelnek. Egy épület térszerkezete és megjelenése nem ok-okozati alapon dől el: sztenderd megoldásokat követve alakítják a struktúrákat, amire rákerülnek a különböző építészeti stílusok díszítőmotívumai, számunkra eléggé ad hoc módon. Ilyen értelemben akár felszínesnek is mondhatnánk őket, de e mentalitás mögött inkább kulturális különbségeket kell keresnünk.

PEKINGI FORGALOM
a régi városfal helyén épült második körúton

A PEKINGHEZ KÖZELI FALU,
Chuandixia afféle helyi Hollókőként őrzi
a régi település képét (balra)

CSUNGKINGI LÁTKÉP
A többtízmilliós nagyvárosokban tömegek
lakhatásáról kell gondoskodnia az építészeknek

Kulturális különbségek a házfalak mögött

„A mai kínai társadalom igen erősen a látszatra épít, minden erről szól. Ez a legnagyobb különbség, például Japánnal összehasonlítva. Ott azt tapasztaljuk, hogy az építészetben minden nagyon őszinte, minden az, aminek látszik. Kínában ezzel szemben mindig többnek akarnak látszani, mint amik valójában.”

Napjaink Kínájában az építészet elsődleges megközelítési szempontja: az épület kinézése. Am a téri viszonyokkal már kevésbé foglalkoznak. A belső tér kialakításánál gyakorta elegendő, hogy legyen egy elegáns fogadóter, kellő belmagassággal. A folytatás viszont már csak hosszú folyosók és egységes termek sora, amik követik a sztenderd, sokszorosítható megoldásokat, hogy aztán kellő számú elem legyen sorakoztatható egymás mellé és fölé.

„Más szempontok alapján ítélik meg azt, hogy mi jó. Sokkal gyakorlatiasabb, üzletiesebb a hozzáállásuk. Fontos, hogy az épület izgalmas legyen,

ám az, hogy miért izgalmas, már nem érdekes. Bár néha „kínai jellegűnek”, „hagyományosnak” kell lennie a háznak, de ez nem az egyes tájegységek történeti környezetének figyelembevételét és újraértelmezését, hanem csupán általános történeti formák, motívumok használatát jelenti.”

A látszat fontossága, a reprezentációs igény a köztér méretében, látványában is tetten érhető. A felvonulásokra honosított központi terek persze nem nyugati értelemben vett közjóléti helyszínek. Bár a parkokban tömegek gyakorolják a szabadterti tevékenységeket (esténként tajszínak vagy különféle játékokat játszanak), s úgy tűnik, komoly szociális élet zajlik, ám a kínaiak ennél jóval zárkózottabban élnek. Inkább a privát szféra folytatását keresik az éttermekben is, ahol kis, szeparált részeken töltik szabadidejüket családtagjaikkal.

Vagyis a köztér és a közösségi tér alárendelt szerepkörű. Minden privatizált, hiszen a területeket felosztják, az egyes egységeket a beruházók veszik meg, és ők zárják le azokat a környéktől úgy, hogy pontszerűen leterítik a házakat, köztük pedig kizárólag az A-ból B-be jutást szolgáló közlekedési útvonalakat alakítják ki.

„A házak közötti szabad terek tervezése sokszor inkább egy grafikai feladatra hasonlít – mondja erről Bálint. – Egyébként ez a szektorokba rendezett toronyházsormodell itt (most még) működik, legalábbis nincsenek olyan típusú szociális problémák, mint egyes nyugati külvárosokban.”

Ám a közterek hiányát a kínaiak zárt szociális szokásai is magyarázhatják. Bár a szakmai kapcsolatépítésre nagy hangsúlyt fektetnek, a család elsődleges és meghatározó helyét semmi sem válthatja fel. Ennek az elzárkózásnak építészeti hagyománya is van: a tradicionális kínai lakóház befelé fordulva zárkózik el a külvilágtól, az utcára csupán egyetlen ajtó nyílik, amely az udvarra vezet. Minden további épületrész innen közelíthető meg, és a házrészek ablakai is ide nyílnak.

Eltérő munkamódszer

A gyors munkatempó teljesen eltérő tervezői gyakorlat közepette zajlik. Az építések sokszor ki sem mennek a helyszínre – ez nálunk szintén elképzelhetetlen lenne –, csupán megkapják a térképet, a szükséges adatokat és a megbízó stílusra vonatkozó igényeit. Ez utóbbi legnépszerűbb változata napjainkban az ún. „western style”, ami itt az európai stílust jelenti (bármi legyen is az...). Ám a stílusra vonatkozó kívánalmak csupán díszítőelemek formájában jelennek meg, melyek felkerülnek a megfelelő négyzetméterszámra felhúzott tömbök felületére, mint a hab a tortára.

A tervezés maga nem csapatmunkában zajlik, hanem a feladattal megbízott építészek külön-külön készítik a terveket, majd ezek közül választanak egyet, vagy a különböző tervek közül összeszedetik a vonzó részeket, és összegyűrik egy közös egyveleggé.

PEKING „ALPESI” STÍLUSBAN ÉPÜLT BEVÁSÁRLÓUTCÁJA,
háttérben a CBD (vagyis a Central Business District) épületeivel (jobbra fent)

PEKING HOUHAI-TAVÁT
téli jégpályává alakítják, ahol dívik a családi szánkókorcsolyázás (jobbra)

„A kooperáció alacsony fokú, emiatt sok a fölöslegesen végzett munka. Ráadásul a közös fejlesztés helyett zajló egyéni munka során gyakori, hogy egyik terv sem elég átgondolt. Bár a kínai kollégákkal igen nehéz is lenne a véleményeket ütköztetni. Senkit sem szabad ugyanis kínos helyzetbe hozni... Nem megengedett, hogy valaki így »arcot veszítsen«. A méltóság megőrzése az egyik legfontosabb szempont.

Ám van előnye is e sajátos helyzetnek: nem ragadnak bele egy-egy rossz megoldásba. Sok mindent ki lehet próbálni, az irodán belül verseny van, hiszen mindenki foglalkozik egy-egy megoldással, aztán ezek versenyeznek egymással.”

Ha valaki Kínában szeretne karriert építeni, akkor nemcsak e különbségekkel érdemes tisztában lennie, hanem azzal is, hogy a kapcsolati hálónak elképesztően nagy a jelentősége. A névjegycsere fontos mozzanata a szakmai érintkezésnek, bár a kommunikációs nehézségek áthidalása komoly kihívás. Noha az angoltanárok Kánaánjában járunk, a mélyebb, munkáról folytatott beszélgetésekre egyelőre még várni kell.

Internet kontra szabadság: tömegek választanak

A kommunikációs nehézségek a külvilággal való kapcsolattartásban is jelentkeznek, mivel a kínai rezsim társadalmilag kockázatosnak nyilvánította a Facebookot, a Youtube-ot, a Twittert és néhány nemzetközi blog rendszerét. Alapból az előbbieket nem is érhetők el, csak különböző kiskapuk használatával. Vagyis: annak ellenére, hogy az országban tombol a Nyugat-mánia, továbbra is erős a szűrő, hogy mi mehet be és mi jöhet ki.

„Ha az ember nem kritizálja nyilvánosan a rendszert, akkor voltaképpen nagy a szabadság. Szigor nincs, a szabályokat lazán értelmezik – még a közlekedésieket is. A rendőrök nem igazoltatnak, és nem inzultálnak, amíg nem teszel olyat, ami elkezdheti a rendszert. Cserébe tág teret hagynak az egyén számára, főleg gazdasági téren. Könnyű vállalkozást indítani, üzletelni, és nem kell sokat adózni. És ha azt nézzük, hogy mennyire kevesen élnek az internetes korlátozások megkerülésének lehetőségével, kiderül, hogy a kínaiak nem túl sokat törődnek a politikával, a közügyekkel.”

Viszont a jelenlétük mindenhol tömeges, és ez – építészeti szempontból – az internetes korlátozásokon is túlmutat, s mindehhez nem könnyű hozzászokni. A tíz-húsz milliós városokban, Pekingben, Sanghajban vagy épp Csungkingban a tömegek lakhatásának és ellátásának biztosítása hatalmas infrastruktúrát és lakótömböket igényel. És ennek fényében szerencsés jelenség, hogy a kínaiak szeretnek magasan lakni: a modern, gyakran 20-30 emeletes épületek így nagy népszerűségnek örvendenek – és persze azt is jól tűrik, hogy az állomásokon izomerővel tuszkolják be őket a szerelvényekbe a metró társaság emberei.

Tömegben kell gondolkodni. „Hogy ezt mikor lehet megszokni? Amikor már nem fél az ember attól, hogy elütik... az elején biztos voltam benne, hogy itt valami egyszer el fog ütni...” ⊕

A RÉGI VÁROSRÉSZEK HUTONGJAIT

(jelentése: szűk utca) a tipikus, szürke téglából épült falak és az utcától való elzárkózás jellemzi (fent)

A HAGYOMÁNYOS DZSUNKA MÖGÖTT

a modern metropolisz, Hongkong toronyházai világítanak

⊕ SZÖVEG: KARÁCSONYI DÁVID–PÓTI LÁSZLÓ

VORKUTA

GULAG-VÁROSOK A FAGY FOGSÁGÁBAN

Vorkuta a maga szomorú Gulag-örökségével, üszkös szénbányáival, az Urál távolból felsejlő hegyeivel, fagyos tundráival, nyenyec és komi kultúrájával olyan a geográfusnak, mint a sajtínyencnek a pálpusztai, vagy a szomeliének egy jófajta, ám savanykás rajnai fehérbor. A kényelmes, alpesi sípályákhoz szokott, átlagos turista nem értheti ezt meg. Ám, ha valaki különlegességre vágyik, meleg szívvel ajánlhatunk egy kellemes januárt Vorkutában, az orosz sarkvidéken, kontinensünk hidegpólusán, ahol télen nem ritka a -40 °C

A messzi északi periferiára közút sem vezet, annak valahol még Komiföld közepén, Uhtánál vége szakad. Onnantól csak vonattal, repülővel, vagy télen, az úgynevezett orosz téli úton, a befagyott lápokon és mocsarakon át vezető zimnyiken lehet ide eljutni. Ahogy a pétervári konzul mondta a január végi indulásunk előtt: „Nincs ott semmi, én láttam! Ahhoz képest még Sziktivkár (Komiföld központja) is maga Párizs.” Mégis van valami bizarr romantika a messzi északban, hisz turistacélpont is: csoportok érkeznek Nyugatról, hogy borzongva járják végig az egykori munkatáborok emlékhelyeit, szembesüljenek a sarkvidék megragadó zordságával, vagy épp újjgazdag oroszok töltenek el egy-egy hetet a nyenyecek csumnak nevezett sátrában, horribilis összegért.

Mélyhűtött élet

– A helyi turizmus fejlesztésének egyik kiugrási lehetősége egy Gulag-élménypark lehetne, ahol a nyugatiak jó pénzért, amolyan reality show keretében, paintballal rájuk lövöldöző örök társaságában élvezhetnék az imitált Gulag-körülményeket, de csak rövidebb ideig – vélekedik Vorkuta polgármestere. Vitalij Troskin vorkutai építész, szabadúszó helytörténész és ellenzéki aktivista ennél szerényebb elképzelésekkel áll elő. Ő egy nemzetközi összefogással létrehozandó Gulag-élményparkot szeretne, ahol – Auschwitzhoz hasonlóan – minden ide deportált nemzet rendelkezne saját barakkal, amit az adott ország rendezne be.

A tél errefelé rendkívül hideg, nem ritka a januári -40 °C sem. Túl vagyunk az erdőhatáron, körülöttünk törpenyíres pusztaság, a tundra terpszkedik, amerre a szem ellát. Ez Európa hidegpólusa. Még északabbra, a Barents- vagy a Kara-tenger partján is elviselhetőbb a tél – a Jeges-óceán enyhítő hatására. Ott – az Észak-atlanti-áramlásnak köszönhetően – rintkán süllyed a hőmérő higanyszála -10 °C alá. Mi vezette mégis ide az embereket, hogy itt, e kietlen tájon, a fagyos sarki tundrán alapítsanak új várost a 20. század derekán?

ÉLETKÉPEK VORKUTÁBÓL. A „harangtorony” (előző oldalpár), a vorkutai lágerek legfőbb emlékhelye. Litvánok emelték az 1953-ban kitört Gulag-felkelés emlékére

Nem önszántukból tették...

Míndez nem ment kényszer nélkül. Ők – ellentétben velünk – nem önszántukból jöttek. Az itt nyújtó Pecsora-medence óriási feketeszenyagvona stratégiai jelentőséggel bírt, az egyik legnagyobb készletet jelentette az egykori Szovjetunióban. A szovjet gazdaságnak égető szüksége volt az energiahordozókra, ezért 1932-ben deportált geológusokból, bányamérnökökből és őreikből álló „expedíció” érkezett e kopár vidékre, hogy a szén- és ásványvagyon felmérje. Hajóval érkeztek az Usza-folyón, onnan 30-40 km-t kellett továbbgyalogolniuk, minden felszerelésüket magukkal cipelve – éppúgy, mint az őket követő, az első táborokat, majd a bányákat kiépítő deportáltaknak.

A folyótól a szocialista újvárosig, Vorkutáig kiépített, keskeny nyomtávú iparvasutat 1942-ben felváltotta a Pecsora-vasút, amelyen a rá következő évben már nem csak a deportált szovjet állampolgárok, de a keleti front hadifoglyai is ezrelék érkeztek. A Vorkutába begördülő tehervonatok hozták az ingyenmunkaerőt – oroszokat, tatárokat, németeket, baltikumiakat, ukránokat, magyarokat, lengyeleket –, visszafelé pedig vitték a világ legolcsóbb, rabszolgamunkával kibányászott szénét. A város környéki munkatáborokat a „Vorkutlag” táborparancsnokság fogta össze, ahol összesen 2 millió ember fordult meg az 1930-as és 1960-as évek között. 200 ezer ember sosem tért haza innen.

Az áldozatoknak még csak emlékhelyük sincs, pedig az itt meghaltak 90%-a a Szovjetunió valamely más térségéből került ide. A külföldi foglyok sorát a hidegháború idején Kelet-Berlinben elrabolt amerikai állampolgárok is gyarapították. Olyanok, akik szabadon átjárhattak a városrészbe a fal felépültéig – vesztükre.

Vorkutában ugyan létrehoztak már civil kezdeményezésre egy szerény – egyetlen szobából álló – emlék- és dokumentációs központot, ami azonban alig kap állami támogatást, ellentétben a szomszéd irodát bérlő kommunista párttal. Egy nagy, városi emlékmű és legfőképp a sötét múlttal való őszinte szembenézés még hiányzik...

KERESZTEK A HÓMEZŐN SZÉVERNII TELEPÜLÉS MELLETT

Az egész környék egykori hadifoglyok temetője (balra lent)

VITALIJ TROSKIN HELYTÖRTÉNÉSZ

mutatja a város körüli bányatelepeket felölelő „halálkört”, amelynek a térképi körvonala egy koponyára emlékeztet. Az orosz ember, az orosz lélek számára nagyon fontosak az ilyen misztikus szimbólumok, babonák (lent)

ELHAGYOTT ÁRUHÁZ VORGASOR „ÓVÁROSI” RÉSZÉBEN
A téglapületeket ma már nem lakják, csak a panelházakat, ahol a távfűtés megoldott, és az alapozásuk is jobb a sztálini időkben kényszermunkával épített házakénál

VORKUTAI AUTÓBUSZGARÁZS

Az eleje kiállított, szovjet gyártmányú LAZ (Lemberg) busz volt az első jármű, ami a korszerű városi tömegközlekedést jelentette az 1960-as évektől itt, a világ végén. Ma már fűtött Ikarusszal utazhatnak a vorkutaiak

Útban északkeletre

Kint a januári hideg tombol, mi meg Moszkvából indulva már jó két napja zötykölődünk a plackartosztály bűzös-fülledt hálótermes vagonjában, szén- és olajbányászokkal összezárva. Rég magunk mögött hagytunk olyan északias városokat, mint az Arhangelszki Terület keleti szegletében fekvő Kotlasz vagy Sziktivkár, Komiföld központja – a vonatunk már az északi sarkkört szeli át.

A globalizálódó Moszkvában vásárolt „makdonaldszos” menü már mindenkinek elfogyott, ezért előkerül a klasszikus, orosz utazóelemzés: füstölt hal, turistaszalámi, jófajta fekete vekni, hozzá a só, szigorúan gyufaskatulyában és persze az elmaradhatatlan vodka. Miközben egy ittas szénbányász kissé arrébb épp hányni készül, mi a Bovanyenkovóba – a Gazprom jamal-félszigeti óriási földgázlelőhelyére – igyekvő Kosztyát kérdezzük. Belaruszból érkezett vendégmunkás, a családját, feleségét és a kislányát hagyta otthon. A jobb megélhetés reményében másfél havi műszakokban jár dolgozni a messzi északra. Az orosz fizetés jóval magasabb, ráadásul itt északi pótlék is jár mindenkinek, ám a munkakörülmények veszélyesek, a baleset és a halál mindennapos – minderről kifejezetten közönnel beszél. Vitalij, egy 20 éves rosztovi srác a szigorú munkakörülményekre és az alkoholtilalomra panaszkodik: nincs semmiféle szórakozási lehetőség. No de majd hazafelé! Moszkvában jól elveri a pénz nagy részét nőkre és italra, aztán megy vissza újabb hónapokra melózni. Ő amúgy becsületes, egyszerű orosz: elővesz egy kopott jegyzetet a táskájából, és büszkén elcseti, hogy az ő országa a legnagyobb a világon...

A HALÁLÚT

Az 1930-as évek derekától kényszermunkásokkal kezdték el építtetni a halálútként („Mertvaja Doroga”) elhíresült Pecsora-vasutat, amelynek északkeleti leágazása volt az ún. transzpolár vasút. A hatalmas infrastrukturális beruházás gazdasági és geopolitikai értelmét részben az 1930-as években feltárt vorkutai szén adta. Másrészt – mivel a Föld gömbölyű – így az északon, a sarkkörrel párhuzamosan megépülő kelet–nyugati vasútvonal elviekben jóval rövidebb összeköttetést teremtett volna Szibéria feltáratlan északi régiói és Moszkva között, mint a délen futó transzszibériai vasút. Hadifoglyok ezrei dolgoztak az 1940-es évek végén és az 1950-es évek elején az Urál északi szegletében futó vasút építésén, ami tovább az Ob-parti Szalehardot a Jenyiszej melletti Igarkával és a norilszki nikkell- és színesfémhányakkal kötötte volna össze. Ám a kor technikai színvonala sem az Obon, sem a Jenyiszejen nem tette lehetővé vasúti híd építését, de nem számoltak a Nyugat-szibériai-alföld fagyott aljzatával és mocsárvilágával sem. A szovjet fővonalakkal összeköttetésben nem lévő, ezért teljesen értelmetlen szakaszok építését végül Sztálin halála után feladták, ma csak az Urál északi részét átszelő, a Pecsora-vasúttól az Ob folyó partjáig tartó szakasz van használatban. A hatalmas emberáldozatok árán felépült infrastruktúra az elmúlt fél évszázadban a zord sarkvidéki természet játékszerévé vált.

A vasútvonal újraépítésének ötlete az 1970-es években, a Brezsnyev-érában merült föl, amikor a nyugat-szibériai óriási földgáz- és kőolajkészleteket is feltárták. Ekkor épült meg a „halálút” részbeni rekonstrukciójaként a Jamburgot Urengojon át a Transzszibbel összekötő észak–déli vasút, illetve jelenleg napirenden van a Szalehard–Igarka-vasút újjáépítése is, amelynek kivitelezését a cseh vasúttársaság nyerte el egy 2009-es tenderen.

PROMÜSLENNIJ TELEPÜLÉS ELHAGYOTT HÁZAI

A szénbánya rég bezárt, a lakók szétszéledtek Oroszországban, vagy beköltöztek a komfortosabb Vorkutába

GAZPROM-ORSZÁG JAMALIÁBAN

Fönt, északon, a sarkkörön túl szinte élet és halál ura a Gazprom, az orosz földgázipari óriásvállalat. Minden város és ipari telephely az ő kezükben van, ők építik a repereket, kikötőket, az utakat és a vasutakat, amelyek a Jeges-óceánba messze északra benyúló Jamal-félsziget távoli szegleteit kötik össze az ország belső területeivel, ahol az elmúlt húsz-harminc esztendőben hatalmas földgázkészleteket tártak föl. A Gazprom óriásberuházásaként nemcsak a Jamal-Európa földgázvezeték készült el, de felépült a világ legészakabbi vasútvonala, a 71. szélességen fekvő Bovanyenkovo-ig futó jamali vasút, ami lényegében a Pecsora-vasút folytatása. A vasútvonal speciális gumiágyon fut, hogy elkerüljék az állandóan fagyott aljzat felső rétegeinek nyári felolvadásából eredő töltéssüllyedéseket. Ugyanezen okból a Bovanyenkovo-i reptér betonpályája alatti talajt nyaranta speciális hűtőberendezésekkel fagyasztják.

Amíg a Vorkuta környéki szénbányászvárosok lassú haláltusájukat vívják az elvándorlással, addig az Uráltól keletre, Nyugat-Szibéria mocsaras tundráján orosz slágerekbe foglalják a születő, dinamikus növekvő új városok nevét: „Hisz van e szebb hely a világon Novij Urengojnál, ahol a gázfáklyák fényeit feledni nem lehet?” Nem is csoda, hisz arrafelé sokat fizető munkahelyek csábítanak, így az utóbbi időkben nem csak a meggazdagodni vágyókat, de a bűnözőket is vonzani kezdte a térség. Ennek megelőzésére a zárttá nyilvánított Jamal-Nyenyec Autonóm Területre történő belépés a vízumnál is szigorúbb és hosszabb belügyi engedélyeztetéshez kötött, ami az ide utazni szándékozó érdeklődők mellett a helyi lakosság életét is megkeseríti.

SZEVERNII TELEPÜLÉS. A háttérben a 2. számú vorkutai hőerőmű kéménye füstöl. Szintén Szevernijben működött egykor a ZKPD, azaz a betonházgyár, amely a boldog békeidőkben sok környékbeli lakótelep szülőhelye volt. A beton alapjául hőerőművi salak, meddő és a környéken a fagyott aljzathoz bányászott kavics szolgált

Nyelvrokonoknál

A vonat egy kietlen helyen hirtelen megáll, csupán egy behavazott állomásépület és egy rozoga bolt virít a hófehér tájon. A peronon színes ruhába öltözött, sötétebb bőrű, ferde szemű emberek jelennek meg. A tundra őslakó nomádjai, távoli nyelvrokonaink, a nyenyecék. Az orosz nyelvet sem értik igazán, csak az egyszerű szavakat, hiába próbálunk velük szóba elegyedni, hogy mi nem is oroszok vagyunk, hanem az ő rokonaink. Az állomás boltosa lenézően kezeli őket, amikor két szem almát próbálnak vásárolni a kezükben szorongatott kevéske rubelért. Saját népművészeti tárgyaikat, rénszarvasbőr csizmát és ködmönt próbálnak eladni, ebből van némi pénzük. Pedig a földjük gazdag, tele szénnel, olajjal és földgázzal – ők is gazdagok lehetnének. Egyszerű emberek, akik a Marx által leírt társadalmi stációkat kihagyva, az ős-egyenlősiből léptek át rögtön a megalósult kommunizmusba. De persze őket ez nem igazán érdekli.

A turizmus-biznisz persze elérte a nyenyecéket is – bár a nagy hasznot nyilván az orosz „vállalkozók” húzzák. A nomádok sajátos életmódja mellett az általuk tartott rénszarvas húsa delikátesznek számít: nem csak a szovjet időkben épült Vorkuta Szálló étlapján kínálnak ilyen ételeket, de a város határában már a szovjet érában rénszarvastenyészésre szakosodott szovhoz működött. Vorkutában mindenhol megtalálható mintaboltjuk, ahol szaláminak, vagy a sör mellé korcsolyának szánt, sózott-szárított húsnak feldolgozott rénszarvas is kapható. Különösen drága a szarvukból és vérükből készült, bűzös elixír, amit a helyiek afrodisziákumként tartanak számon.

NYENYECÉK SZÁLLNAK LE A SALEHARD–VORKUTA-JÁRATRÓL

Csum állomásnál ágazik ki az Urált átszelő Transzpolár-vasút a Vorkutába vezető Pecsora-vasútból. A település a nyenyecék jellegzetes sátráról (csum) kapta a nevét

OROSZORSZÁG JÖVŐJÉÉRT TERMELÜNK – HIRDETI AZ ÓRIÁSPAKÁT SZOVJETSZKIU TELEPÜLÉSEN

Mintha semmi sem változott volna: a falakon még sokfelé láthatók a szovjet éra plakátjai, amelyek a kommunista párt dicsőségét, vagy a világbékét hirdetik

VEZGYEHOD,
azaz „mindenholjáró” parkol
Vorkuta egyik lakótelepén (balra)

VORKUTA FŐUTCÁJA, A LENIN ÚT
a nagy mínuszok ellenére is népes
útvonal. A főbb boltok, fedett
piacok, kulturális intézmények mind
ennek mentén fekszenek. Feltűnően
sok a fiatal, gyermekes család,
hisz ez a régió nem az orosz
nyugdíjasok Floridája. Ide mindenki
pénzt keresni jön (lent)

Taxival a „halálkörúton”

Vorkutába érkezésünk után a helyi tatár taxisofőr, Ravil lett a kalauzunk. Felesége ide deportált volgai németek gyermeke, de Ravil szülei sem maguktól jöttek – ám ő már beletörődött a sorsába. Azt mondja, jobb itt, hisz kap északi pótlékot és a nyugalom is nagyobb, mint „lent, délen, Oroszországban”. Ez itt nem Oroszország, hanem a Világ Széle, a „krajai zemli” a helyiek szemében – eseteli nekünk a Ladában. Az úton nagy kerekű vagy lánctalpas terepjárókkal, vezgyehodokkal találkozunk, csupán a városi tömegközlekedést bonyolító Ikarus buszok jelentik az igazán megszokott közúti elemet. Az utakat a nagy hidegben nem érdemes sózni, a fagyos sarki szél, a purga porként fújja az úton a havat. Csak néha megy el egy-egy kopott ZiL, ami csúszásmentesítés gyanánt fekete szénport szór az útra a keresztveződéseknél.

A fekete arany itt mindennek az alfája és az ómegája. Nem csupán munkát és meleget ad a helyieknek, nem csak az energetika és a vegyipar hasznosítja, hanem fontos élelmiszer-ipari alapanyag is – mutogatja büszkén helyi vezetőnk a megdöbbenésünkre szénből készült cukorkát is őrző múzeumi tárlatot. Városszerte óriásplakátok hirdetik a helyi nagyvállalat, a VorkutaUgol szlogenjét: „Oroszország felvirágzásának záloga az itt bányászott szén!” Vagy fél tucat bánya még mindig működget, ám a szovjet rendszer összeomlása óta a város körül már sokat bezártak. Aknatornyaik a változatos nevű – Oktjabrskij, Promüslennij –, de elnéptelenedett lakótelepekkel együtt üres csontvázként meredeznek az életelen, fagyott tájon.

És a lakók is elhagyják a házakat: a korszerűtlen, penészedő falú tégláépületeket és a magasabbakat is, hiszen a fagyott aljazaton a kényszermunka során hanyagul alapozott magasházak többsége – a felső üledékrétegeket érintő, egyre hosszabb nyári felengedés miatt – süllyedésnek indult. A megmozdult épületek közül több vorkutai toronyházat is kellett már üríteni.

Az 1943-ban városi rangra emelt Vorkutát 1989-ben még majd’ 120 ezren lakták. A város lélekszáma ma alig több, mint Egeré, a környékkel együtt vagy 70 ezer ember hagyta el a térséget az elmúlt 20 esztendőben. A kisebb iparvárosok közül pedig csupán három dacol az elnéptelenedéssel: a legnagyobb, majd’ húszeszes Vorgasor, ahol a Gulag-múzeum is működik, továbbá Zapoljarni, ahol a központi szénosztályozó van és Szevernij. Ez utóbbi várost amúgy részben a magyar hadifoglyok építették – a végtelen, téli hómezőkből kiálló kereszttek és egy szerényebb emlékmű őrzik az áldozatok emlékét. ☺

OLAJOZOTT OMÁN

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: H. BEDOUIN ÁRON

A dűne szélvédett oldalán emberek apró csoportja ül a parázs körül. Lassan besötétedik, megjelennek a homoktenger felett az első csillagok. A frissen főzött kávé és a füstölgő tömjén illatába a kardamom édeskés íze vegyül. Teljes csend van, csak a közelben kipányvázott tevék mormogása és a napszíta tűzifa pattogó szikrái adják tudtunkra, hogy még a bolygón vagyunk. Lassan harmadik hete bolyongunk a Rub'al Hāli-sivatagban

Az afféle régészexpedíciónak induló utazásunk forгатókönyvét a jemeni vízum megszerzésének nehézsége írta át; eredetileg az úrfelvételeken ez idáig azonosítatlan, bronzkori temetkezési kúpokra utaló jelek valódiságát akartuk igazolni. Ám lelkesedésünk hiába nyomta el még a parázs politikai helyzetből eredő potenciális kockázatot is, a bürokrácián nem tudott felülkerekedni: így alakult, hogy a halmok eredetének megfejtése helyett Omán vendégszeretetét élvezhettük két hónapon át.

Országimázs

Omán neve mindenkinek ismerősen cseng, de ha fel kell sorolni szomszédait vagy fővárosát, többségünk csak a fejét vakarja. Magam sem voltam ezzel másképp, amíg az Egyesült Arab Emírátsok felől meg nem érkeztem a határhoz. Maszkat, Omán fővárosa üdítő ellenpont az északi testvérek – az Emírátsok, Kuvait, Bahrein vagy akár Szaúd-Arábia – nagyvárosaival szemben: nyomát sem találjuk nyolcvanemeletes felhőkarcolóknak, lebetonozott parkoknak vagy agresszív sofőröknek. A városi élet itt ráérősen, majdhogynem lustán zajlik az árnyas

parkok és fákkal szegélyezett sugárutak között. A lakónegyedek lapos tetős, egyemeletes házai szellősen szóródnak szét a sziklás domboldalakon, lakói pedig európai stílusban vezetnek legújabb terepjáróikat. A széles autópályák, jól karbantartott utak és a folyamatos építkezés eszünkbe juttatja, hogy jelentős olajkitermelő országban járunk, és ha a profit alul is múlja a szomszédokét, a fekete aranyból származó jövedelem elosztása itt láthatóan igazságosabb.

Ahogy a félsziget többi részén, itt is az iszlám hódított teret. Túl az öltözködésen, a napjában ötször imára hívó müezzinén és az alkohol hiányán, elmondható, hogy a vallás toleranciája, udvariassága és törvénytisztelete talán semelyik másik, muszlimok lakta országban nem ölt ilyen előnyös alakot. Az autót nem kell zárni a nyilvános parkolóknak, az egyedülálló nőket békén hagyják az utcán, nincs kéregetés vagy hajléktalanprobléma, az üzletben otffelejtt szatyrot futva hozzák utánunk, az átlag ománi politizálása pedig többnyire az államfő pozitív tetteiről szól. Amíg a szomszédos, elnyugatiasodott Emírségekben a péntek és a szombat a hétvége, Omán még tartja a hagyományos formát, ahol a csütörtök és a péntek a munkaszünet.

RÉGISÉG ÉS ÚJDONSÁG SZÚR VÁROSÁBAN

A hagyománytisztelet és a régi stílusok alkalmazásának szép példája Szúr kikötője, ahol nem csak a középkori világítótorony eredeti állapotát állították helyre, hanem a pár éve épült, modern lakópark épületei is a tradicionális arab építézet jegyeit hordozzák

Teapolitika

Dzsamal, a tunéziai tolmács és Manszúr, a jordániai mérnök között ülök egy libanoni tulajdonú kávézóban Maszkat belvárosában, és hallgatjuk az asztaltársaság ománi felét, akik éppen azon vitatkoznak, melyik napra esik a következő ünnep.

– Látod, ezt szeretem ebben az országban – mutat feljűk Dzsamal –, itt megengedheted magadnak, hogy esténként a nyaralásodat tervezd. Napi hat óra munka havi húszezer dollárért – kacsint egyet –: így könnyű!

Ő maga két barátjával együtt már vagy tíz éve él itt, angol, olasz, spanyol és arab szinkrontolmácsként dolgozik. Tunéziában nem lenne munkája, vagy ha igen, keresete csupán a mostani töredékét érné el!

Az államfő dicsérete általános, persze a tisztelet némi magyarázatra szorul.

– Kábusz bin Szaid, a mostani uralkodó harminc éve puccsal szerezte meg a hatalmat apjától, az akkori szultántól, akit száműzött. Pár év alatt felépültek az első iskolák és kórházak, most pedig már mindenki számára ingyenes az oktatás. Az egészségügyi ellátás is térítésmentes és mindenhol elérhető, kis szorgalommal álláshoz lehet jutni – az ország pár évtized alatt maga mögött hagyta a „kőkorszakot”.

– Persze ez csak a felszín, mellette jó politikus is az uralkodó – szól közbe Manszúr –, kíséretével évente végigjárja az országot, és hagyományos módon, sátrában fogadja a helyi falvak, törzsek képviselőit. És ami fontos, a kéréseiket soron kívül meg is válaszolja. Ilyenkor hónapokon belül utak és lakóházak épülnek, kitelepül egy állatorvos, megérkezik másnap a kútfúró – az ilyesmire a demokratikus Nyugaton sokszor hónapokat kell várni.

Omán szultánja tehetségesen egyensúlyoz a hagyomány és a modern politika között, nagyfokú népszerűségét részben ennek is köszönheti. A kormány megítélése ugyanakkor korántsem olyan pozitív, így az Arab Tavasz itt sem vonult át felhőtlenül; a pár ezer embert megmozgató kormányellenes tüntetéseken béremelést, árcsökkenést és korrupcióellenes törvényeket követelt a nép. Nem is lett nagy visszhangja az ügynek: az uralkodó azonnal leváltotta a kormány felét, közel megduplázta a minimálbért, és még néhány hangzatos reformot is hozott.

Hajnali kettő van, mire a poharak alján csak tea fű marad, és az utolsó vízipipa is kialszik: hazaindulunk. Nem hagyják, hogy fizessek, Ománban a vendég Dzsamal szerint családtag, és búcsúzásképp még odaveti: – Még szerencse, hogy csak délre kell dolgozni mennem!

FOGKRÉMGYŰJTÉS

Már a vallásalapító Mohammed is javasolta a miszváknak a fogak ápolásához. A *Salvadora persica* ágainak végét megrágnak azok kiszállásodnak, és máris kész a biofogkefe. A növény nedveinek fluoridos, fogkrémre emlékeztető íze gyógyhatású, antibakteriális és szuvasodásgátló hatása bizonyított

A TANÍTÁS VÉGE

Az ománi közoktatás az egyik legmagasabb színvonalú a régióban. Az iszlám hagyományainak megfelelően a gyerekek már egészen kicsi koruktól kezdve népviseletben és nemek szerint elkülönítve ülnek az iskolapadban, ahonnan a nap végén együtt, felszabadultan futnak haza (balra lent)

ÉVEZREDES TÁVLATOK

Dofár fővárosa, Szalala rohamosan terjeszkedő nagyváros, közel a jemeni határhoz. Az előtérben Jób sírja látható a fölé épített mecsettel és mauzóleummal. Mint sok más történelmi személyiség, az általunk bibliai Jóbként ismert próféta az iszlámnak is szent embere volt, s a hagyomány szerint végső nyughelye is itt, a Szalala feletti hegyekben található (lent)

BEVÁSÁRLÁS

Bár Omán gazdag és fejlett országnak minősül, az állampolgárok közti vagyoni különbség és a „szociális olló” sokkal kisebb, mint Európában. A képen a piaci árus és az autóból alkudozó vevő egymással tisztelettel, barátságosan kommunikál, nem érezhető a státuszkülönbség

Tömjén és banán

A fővárosból hangulatos tengerparti halászfalvakon át vezet az út a misztikus Dofárba. A mesebeli Kelet fővárosa, a legendás Sába királynő és az egykor legértékesebb árucikk, a tömjén hazája ma jelentős tengeri kikötő, rohamosan terjeszkedő nagyváros. Bár a tömjén továbbra is fontos exportcikk, jelentősége mára erősen lecsökkent. Annál érdekesebb, hogy az ázsiai monszun hatása idáig is elér, így a város minden júliusban felhőbe burkolózik, és egy hónapra át esik. Az Arab-félszigeten éghajlati kuriózumnak számító jelenség egyben turisztikai vonzerőt is jelent – még Kuvaitból és Bahreinből is érkeznek látogatók, hogy az esőben és sárban, zöldellő környezetben süssék a báránypecsenyét.

TEVETRANSZPORT

Hagyomány ide vagy oda, manapság a versenytevéket már nem lábon, hanem gépjárművel szállítják a versenyek helyszíneire. Ennek ellenére, aki minél eredetibb teveversenyt akar látni, annak Omán sokkal jobb választás, mint a szomszédos Szaúd-Arábia vagy Dubai, hisz itt a környezet és az emberek még megidézní látszanak letűnt korokat (balra)

Dofár környékének egyedülálló tengerpartját több száz méter mély vízmosások szabdalják, utat engedve a hegyekből a tengerbe zúduló esővíznek. A száraz évszakban hallgatnak a medrek – csendes, kék és zöld patakok csordogálnak, aljukon simára csiszolt bazaltsziklákat kerülgetve, melyek mint holmi hatalmas szürke bálnák hevernek a homokos mederben.

A főút menti bódékban helyben termelt gyümölcs kapható, ami nagy szó a környéken. Dofár talán az Arab-félsziget egyetlen szeglete, ahol mindig megterem a banán, narancs, mangó és számos más trópusi gyümölcs, amik a szomszédos országokban mind importcikk.

A KORAI ISZLÁM STÍLUS

Mohammed bin Ali Al-Alawi sírja a közel-keleti iszlám építészeti egyik legszebb példája. Mirbát városától nem messze, egy mai temető közepén emelkedik ki a jellegzetes, hófehérre meszelt, kettős hagmakupola. Mohammed próféta vejének leszármazottja, közismertebb nevén Bin Ali híres iskolaalapító és tudós volt, aki 1161-ben halt meg

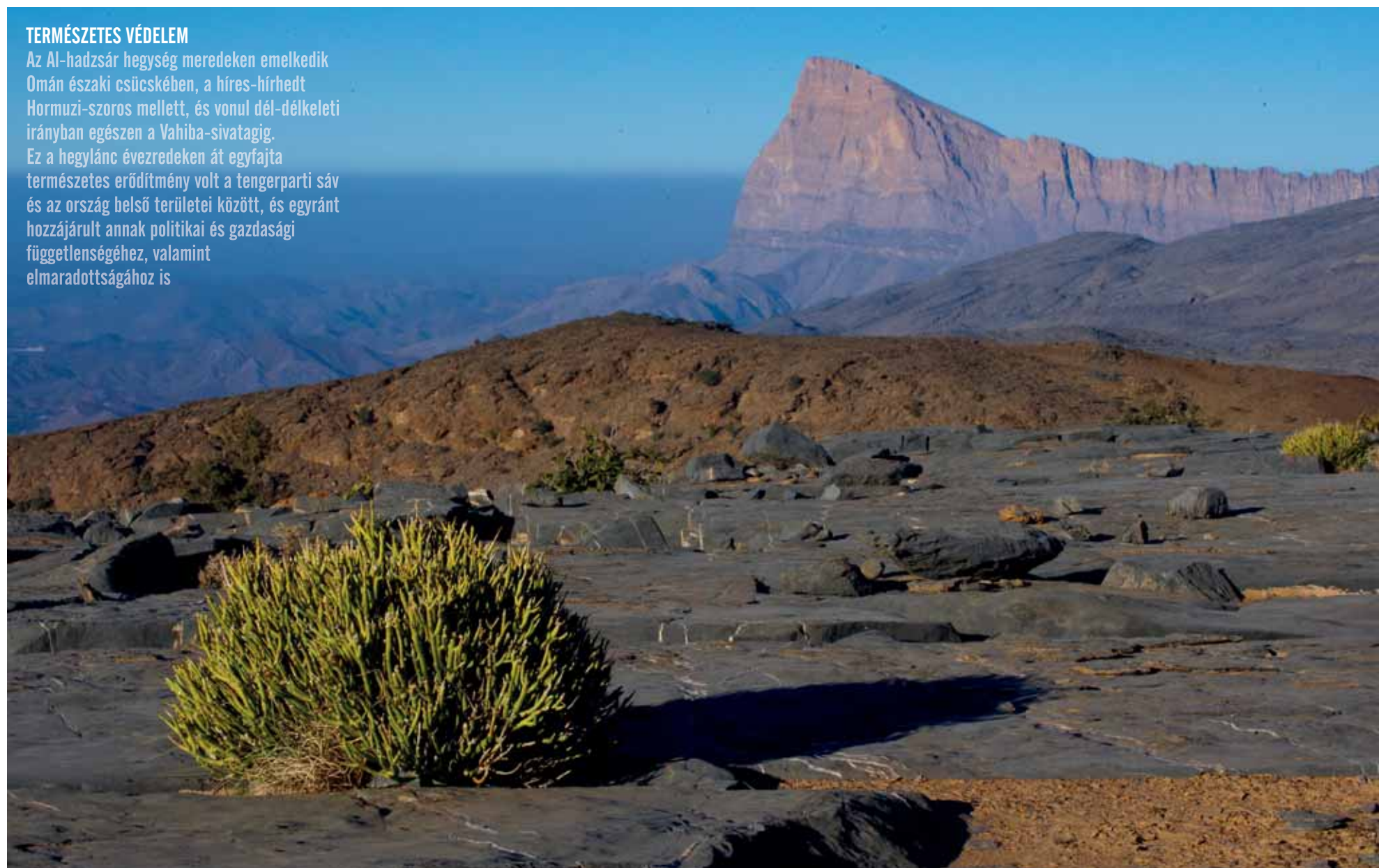

ALI ÉS A HÁBORÚ

A 45 éves Ali tavaly érkezett Ománba, miután a szomszédos Jemenben légicsapás érte a faluját. Felesége és négy gyermeke halt meg a támadásban, amit szerinte külföldről érkezett robotrepülőök hajtottak végre. Azóta a helyi piacon él, és kosárfonással keresi meg a napi betevőt

Az Üres Negyed

A jemeni határnál északra kanyarodva hamar a *Rub' al Hâli*, azaz az „Üres Negyed” földjén találjuk magunkat. A világ legnagyobb homoksivatagja ez, melynek félmillió négyzetkilométernyi „ürességén” négy ország – Szaúd-Arábia, Jemen, Omán és az Egyesült Arab Emírátságok – osztozik. A régi korok karavánjait és az újkor felfedezőit is egyaránt nagy kihívás elé állító területen a homok alatti üledékes kőzetekben óriási olajkincs rejtőzik. Ezt már jól ismerjük, de hogy mennyire felületes lehet tudá-

TERMÉSZETES VÉDELEM

Az Al-hadzsár hegység meredeken emelkedik Omán északi csücskében, a híres-hírhedt Hormuzi-szoros mellett, és vonul dél-délkeleti irányban egészen a Vahiba-sivatagig. Ez a heglánc évezredek óta egyfajta természetes erődítmény volt a tengerparti sáv és az ország belső területei között, és egyaránt hozzájárult annak politikai és gazdasági függetlenségéhez, valamint elmaradottságához is

sunk a világ sok, látszólag kihalt vidékéről, arra bizonyíték: egy 2006-os szaúdi kutatóexpedíció több tucat új növény- és állatfajt fedezett fel a sivatagban.

A *Rub' al Hâli* homokvidéke kavicsborította síkságokkal és bazaltmezőkkel is kiegészül. Lapos, forró és kietlen. Mégis akad nép, aki ezt a területet lakja: a beduinok, a sivatag emberei. Bár mára a tevét a terepjáró, az állatbőrt pedig a műanyag ponyva váltotta fel, még mindig jól ismerik a sivatagot, a sátrazás és az utazás ezeréves módjait.

Beduinoknál

A néhány kifeszített sátorponyvából, rozsdás utánfutóból, egy apatikus kecskéből és egy tevéből álló beduin táborban vendégeskedünk. A frissen vágott kecske fűszeres datolyakrémmel bekent darabjai hamar nagy halom izzó parázsra kerülnek, a húsról a lábost borítanak, majd az alkalmi sütdét jó rakás homokkal takarják be – van belőle elég. Két óra múltán kivermelik, és tálakra rakják a zamatos, omlós húst. Joghurt, citromos rizs és lapos kenyér jár mellé, a zöldség- és gyümölcsstárlól pedig sejtjük,

hogy csak miattunk része a menünek. A férfiak és nők külön esznek a földre leterített szőnyegeken. Az étkezés után illatosított kézmosókban tisztítjuk meg „evőeszközeinket” – jobb kezünk ujjait –, majd jön a teaszertartás.

Másnap hajnalban Ahmed, a legidősebb fiú ébreszt. Tevével készülünk eljutni egy 50 km-re fekvő kisvárosba, a család városi rokonaihoz.

– A nagyapám még így járt be havonta egyszer élelemért. Vitt magával három tevét gyógyynövé-

VILLÁSREGGELI VILLA NÉLKÜL

Egy jellegzetes ománi teríték: a nappaliban a szőnyegre simított, kettétépett nejlon zsák az abrosz, amelyre számtalan finomság kerül (fentről, óramutató járásával megegyezően): apró palacsinták, datolya, alma, kávé, gránátalma, keksz és narancs. A bal felső sarokban a mosogatást kiváltó, rózsavizes kézmosó ugyanúgy elengedhetetlen kelléke az étkezésnek, mint ahogy a teljes hangerőre kapcsolt arab zenecsatorna és a szobán visítva átrohanó gyerekcsapat

nyekkel és szárított hallal megrakva, és terelt még mellé fél tucat kecskét. Megjárta az utat oda-vissza három nap alatt, visszafelé nem is vitt magával vizet, csak lisztet, olajat, datolyát meg efféléket – magyarázza Ahmed kitűnő angolással, miközben értékes mobiltelefonjával a szájában próbál világítani magának a sötétben, hogy megtalálja a hevedert az egyik tevéen.

Ma már alig használják teherhordásra az állatot, inkább húsra és versenyzésre. Négy napig haladunk a homokban, néha 45 fokok lejtőn és hasonló hőmérsékleten. Wahla oázisában két napra megpihenünk: felettünk hatalmas pálmafákkal és a vékony, kőből faragott csatornában csordogáló víz biztonságot nyújtó érzéséből a sivatag dűnéi közé visszatérni kevésbé hívogató...

Hegymenetben

A hosszúra nyúlt sivatagi menet után Sinaw városából autóval megyünk fel a hegyekbe, a dzsinnek és ködemberek világába. Úton-útfélen megállítanak a helyiek, hogy utazásunk céljáról kérdezzenek. Mire észbe kapunk, többnyire már házukban élvezzük vendégszeretetüket, az MTV arab nyelvű adása, kávé-, datolya- és gyümölcskosár mellett. Egy-egy ilyen látogatás után csapatunk férfi és női tagjai megosztják élményeiket, ugyanis a vendéglátás cseppet sem koedukált.

Az Al-Hadzár, azaz Ománi-hegység lábától te repjárnkkal egy köves vízmosásban kezdünk felfelé kapaszkodni. Csak mások keréknyomai tartják bennünk a lelket, és teszik hihetővé, hogy itt fel lehet jutni. Végül egy meredek, kőporos lejtőn feloldalozva elérjük a fennsíkot. A Jebel Samsz hatalmas mészkőcsúcsa szinte velünk egy szintben magasodik a poros völgy fölé. Itt, fent kimondottan hideg van, kapkodva keressük a többheti forróság során mélyre pakolt, meleg ruhát. Ennek ellenére a hangulat emelkedett – a naplemente sosem látott színeket és formákat fest a mozdulatlan égre.

És talán mindannyian egyre gondolunk: ennyi szépség és vendégszeretet után nehéz szívvel hagyjuk majd magunk mögött Ománt. ☺

SOVÁNY LEGELŐK

Nehéz elképzelni, hogy a Vahiba-sivatag kő- és homoktengerében a sok kecske elegendő táplálékot találjon, de az évezredek óta itt élő beduin családok valahogy megoldják ezt a feladatot, hisz állataik jól tápláltak és egészségesek

AZ ÚT VÉGÉIG ÉS MÉG AZON IS TUL

Maradj kétszer annyi ideig kint azonos mennyiségű üzemanyaggal! Élvez több ételt, vagy kevesebb LP gázpalack használatával csökkentsd a magaddal vitt teher súlyát! Az új Eta Express univerzális hordozható főző segít versenyben maradnod. A hatásfoka csaknem megduplázódott a hagyományos főzőkhöz képest. Kíméli a környezetet és a pénztárcát egyaránt.

Keress meg a legközelebbi Primus Eta márkakereskedőt a www.primus.eu weboldalon!

A PART OF PEOPLE'S
ADVENTURES SINCE
1892

+ SZÖVEG: LAKATOS KRISZTA

VAN

AZ IGAZI TÚLÉLŐVÁROS

2012. OKTÓBER 23. – TÚLÉLŐK

Van Kelet-Törökország gazdag történelmi múltja visszatekintő, napjainkban dinamikusan fejlődő városa. Egyik főutcáján, a belvárosi Cumhuriyet caddesin szinte gombostűt sem lehet leejteni, úgy hömpölyög a tömeg. A küszöbön álló áldozati ünnepre, a kurban bayramra készülve új ruhák és ajándékok kerülnek a háztartásokba. Aki teheti, a környékbeli kisebb városokból és falvakból felutazik a tartomány központjába. A távolról érkezők azonban nem csak bevásárolni jöttek: részt kívánnak venni a megemlékezéseken, meg szeretnék nézni a szabadtéri kiállítást, amit a pontosan egy éve történt tragikus földrengést követő első hetekben készült képekből szerveztek. Egyesek több mint 100 kilométert utaztak, hogy itt lehessenek a megnyitón, hiszen ez egy fontos nap: a túlélést és a szolidaritást ünneplik. A fényképeket a helyi fotóklub tagjai készítették – megörökítve a tragikus pillanatokat és azt az emberséget, amivel a helybeliek egymás felé fordultak.

Furcsa ötletnek tűnhet szembesíteni az embereket saját tragédiájukkal, ám a látogatók inkább ünnepnek tekinthetik a megemlékezést. Hagyományos ünnepelőruhába öltözött asszonyok csoportjai nézik kíváncsian a képeket, bajszos férfiak elmélkednek az elmúlt egy év történésein

2011. október 23. – „Mintha kihúzták volna lábunk alól a talajt!”

A helyiek Van városát egyszerűen csak „Kelet Párizsának” becézik, ami magát a várost tekintve némileg túlzónak tűnhet, ám a Van-tó melletti fekvése valóban különleges adottságokkal ruhazza fel.

A vidék arculatának kialakításában meghatározó, hogy a déli helyzetű Arab-lemez évente 24 mm-t északias irányba mozogva ütközik az Eurázsiai-lemezzel, és ezzel az ütközési zónában elterülő, nagyjából törökországnyi méterű Anatóliai-mikrolemez nyugat felé préseli. A lemezek közötti feszültség számos múlt- és jelenbeli esemény szülőanyjának tekinthető. Maga a Van-tó kialakulása is ennek köszönhető, mivel a Nemrut-vulkán működése elzárta a Van-medence kis folyójának útját. A víz felduzzadt, és létrejött a lefolyás nélküli, ezáltal ásványi anyagokban, többek között nátrium-karbonátban és -szulfátban egyre gazdagabb

Van-tó, Törökország legnagyobb tava. A kőzetlemezmozgások erős vulkánossággal jártak, de pusztító földrengéseket is eredményeztek. Csak a 20. században 5 alkalommal regisztráltak legalább ötös erősségű rengést. A legutolsó 2011. október 23-án, délután 1 óra 41 perckor lepte meg a lakosságot. A hipocentrum Tabanlı falu környékén, viszonylag kis mélységben volt. A maximumintenzitást a Mercalli-skála szerint nyolcasra becsülték. Aznap éjfélig még 25, a Richter-skála szerinti négyes, vagy annál nagyobb erősségű utórengés következett be. A hónap végéig 1500-nál is több, kettesnél erősebb utórengést regisztráltak.

A folyamatos rengések tovább gyengítették a megroggyant épületeket, így 2011. november 9-én az újabb, 5,6-os erejű földrengés további halálos áldozatokat követelt. Összedőlt többek között a vani

A MENTÉSI MUNKÁKBAN A CIVILEK MINDEN SEGÍTSÉGÉRE SZÜKSÉG VOLT

FOTÓ: BEDRAN BABAT

A BEHAVAZOTT, SZUNNYADÓ NEMRUT-VULKÁN HATALMAS KALDERÁJA Utolsó működése 1692-ben zajlott (fent)

A ROMOK CSALÁDOKAT TEMETTEK MAGUK ALÁ A mentőbrigádok érkezése előtt a civilek próbálkoztak a mentéssel (lent)

FOTÓ: BEDRAN BABAT

szállodák egyik „nagy öregje”, a Hotel Bayram, ahol akkor éppen a katasztrófáról tudósító újságírók és a mentési munkálatokban segédkező orvosok, mentőbrigádok tagjai laktak. Bár a romok alól még kimentették a japán orvost, Dr. Atsushi Miyazakit, az életét azonban már nem sikerült megmenteni. Emléke előtt tisztelgve egy újonnan épülő iskolát és egy egyetemi klinikát is róla neveztek el.

A földrengés a korábbiakhoz, valamint az első becslésekhez képest viszonylag kevés, összesen 600-nál valamivel több halálos áldozatot követelt. Ez részben annak köszönhető, hogy az első rengés hétvégén történt, és sokan a szabadban élvezték a szép, őszi napsütést, üresek voltak az iskolák és a nagyobb munkahelyek. Ám a lakosság nagy része (több száz-ezer ember) októberben, közvetlenül a tél beállta előtt vált hajléktalanná! Ráadásul Van tartománya Törökország legszegényebb régiói közé tartozik, és a lakosság mintegy 40%-a 14 év alatti gyermek. A házaknak pedig alig több mint 10%-a volt biztosítva.

Napokon belül megindult az esőzés, és idejekorán megérkezett a hó és a fagyok is. (Ne felejtsük el, hogy az érintett terület legalább 1700 m-es magasságban fekszik!) A lajtoskocsiban, műanyag palackokban kiszállított víz gyakran jég formájában érkezett meg.

„Van, veled vagyunk!”, „Szolidaritás Vannal” feliratú molinók jelentek meg országszerte, noha az érintett környék kurd többsége okán elkerülhetetlenül megjelentek a politikai villongások is. Civilek kezdeményezték az „Én otthonom a te otthonod” mozgalmat, aminek keretében használaton kívüli lakásokat lehetett felajánlani a föld-

SEYRANTEPE A HEGYEK ÖLELÉSÉBEN

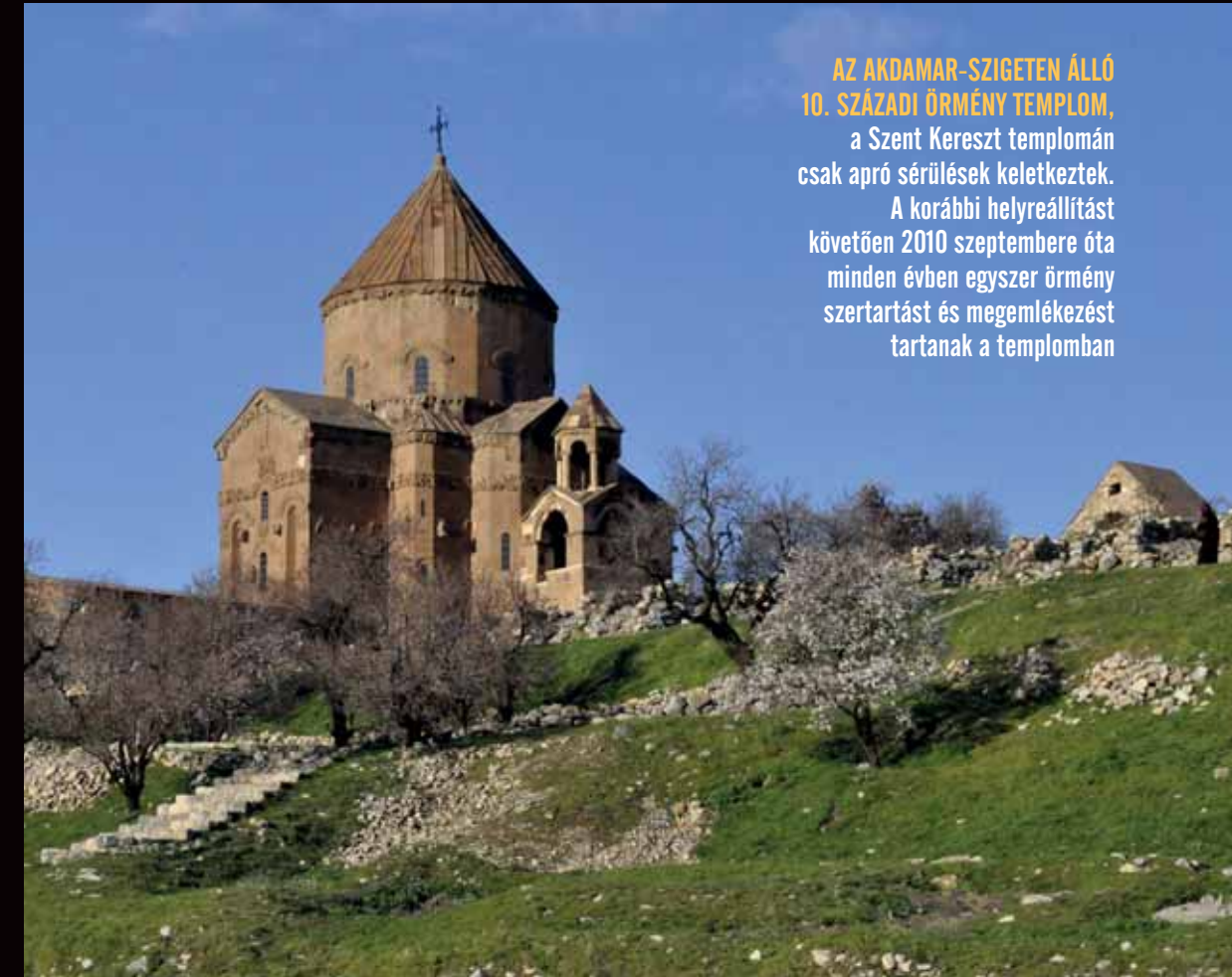
A házak üresen állnak, mindenki sátrakba és kalyibákba költözött. Novembertől beállt az éjszakai fagy, december elején a hó is megérkezett

FOTÓ: LAKATOS KRISZTA

rengés érintettjeinek. November 20-án a Beşiktaş–Galatasaray-mérkőzés 65. percében (mivel Van rendszám-kódja a 65) a Beşiktaş-szurkolók egy csoportja sapkákat, sálakat kezdett bedobálni a játéktérre, hogy azokat Vanba küldjék. Mindenközben és még hetekkel később is a segélyek csak részben jutottak el a rászorulókhhoz. Még decemberben is volt hiány sátorból! Ráadásul a helyszínre küldöttek közül számos nyári sátor volt: a semminél ugyan több, de a fagyos tél túlélésére nem a legalkalmasabb. Ha pedig már volt sátor, kellett fűtés is. Az első hetekben-hónapokban ez valamilyen fafűtést jelentett – ami viszont azzal a tragikus következménnyel járt, hogy elszaporodtak a sátortüzek, így sokszor a fagy helyett a tűz szedett áldozatokat, főként a gyerekek és öregek közül. Idővel szaporodott az elektromos melegítők száma, áramot is telepítettek a sátorvárosokba, de a nehéz körülmények miatt hol a vízellátás, hol az áramellátás akadozott.

FOTÓ: LAKATOS KRISZTA

AZ AKDAMAR-SZIGETEN ÁLLÓ 10. SZÁZADI ÖRMÉNY TEMPLOM, a Szent Kereszt templomán csak apró sérülések keletkeztek. A korábbi helyreállítást követően 2010 szeptembere óta minden évben egyszer örmény szertartást és megemlékezést tartanak a templomban

FOTÓ: GÖMMEK ÖNANT

SEYRANTEPÉN DECEMBERBEN KEZDŐDÖTT

az előre gyártott elemekből készült házak felépítése. A munkálatokhoz Diyarbakírból is érkezett segítség

AZ OKTÓBERI HIDEGBEN

a mentésre érkező csapatok is a szabad ég alatt, tűz mellett melegedve töltötték az éjszakát (lent)

FOTÓ: BEDRAN BABAT

2011. december – „Vant nem hagyjuk el!”

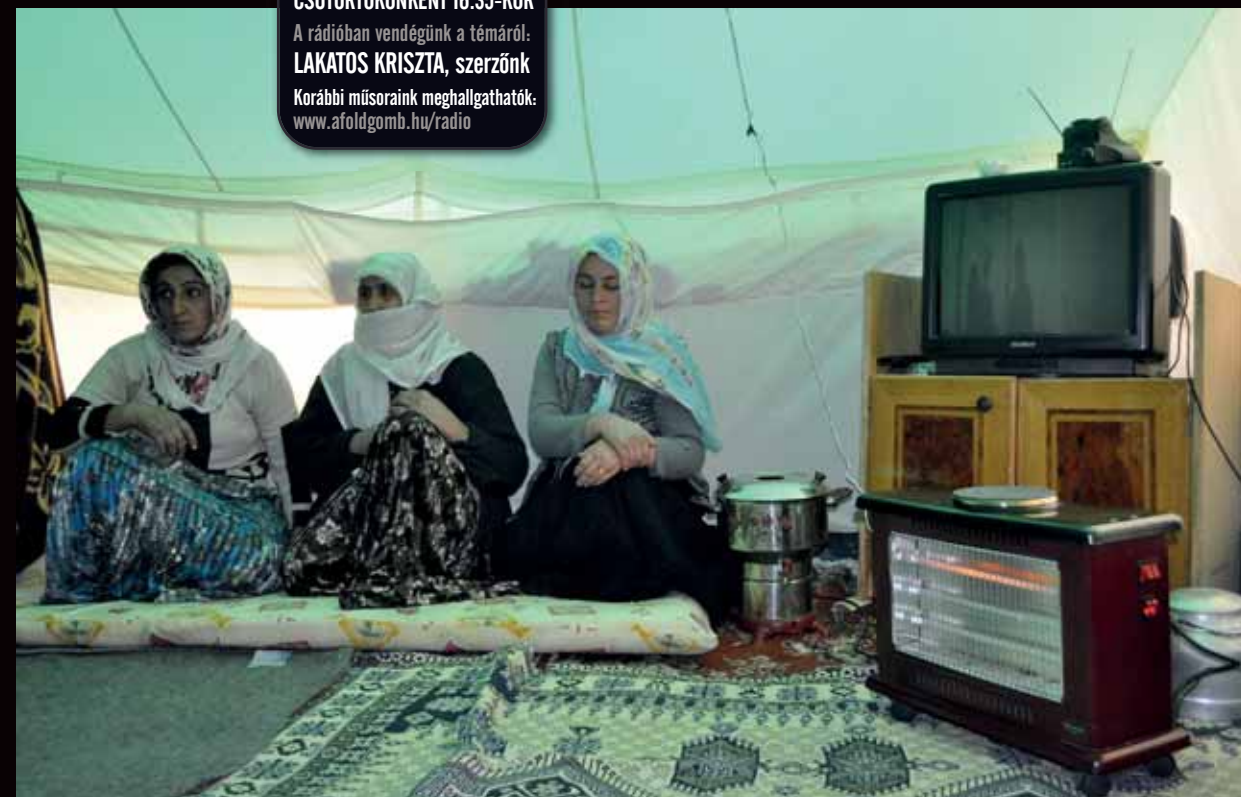
December elején Ercişben és Vanban is nagy nyüzgés fogad, pedig kissé félve közelítjük meg a két legjobban érintett nagyvárost. Erciş központjában látványos a pusztítás: a főutca mentén mindenhol megroskadt épületek, a többemeletes házak tetején jobbra-balra hajolva fityegnek a színes víztartályok és napelemek. Az Altın İnşaat (Arany Ház) nevű lakóépület homlokzatán számtalan repedés fut, leomlott vakolat, hiányzó faldarabok mutatják, hogy a valaha szépeményű ház sorsa megpecsételődött. Közvetlenül mellette a betontörmelék közül vasrudak merednek az égnek – itt állt a Sevgi Apartman (Szeretet Háza), ami októberben 30 embert temetett maga alá. Már csak egy tábla emlékeztet rá, és jelzi a rom számát. Gyerekek gyűjtenek vasat és bármít, ami még használható lehet. Minden a létfenntartásról szól: taligákról lehet gyümölcsöt, zöldséget venni (bár ez máskor is jellegzetes eleme a helyi kereskedelemnek), konténerekben kialakít-

tott irodákban lehet önkormányzati ügyeket intézni, távolsági buszjegyet vásárolni. A parkok, játszótérek, sportpályák, szabad építkezési területek sátorvárosokká alakultak. Szedett-vedett, nyilvánvalóan házi készítésű menedékek, máshol rendezett sátorvárosok, amiket a Vörös Félhold alakított ki és tart fenn. Akad sátor, ahol civil kezdeményezésként a táborban lakó gyerekek önkéntesek segítségével Erciş ifjú hangjai néven blogot, videókat, riportokat készítenek, hogy beszámoljanak a mindennapokról. Máshol pszichológus nyújt segítséget a traumát szenvedett lakóknak. A fizikai nehézségek mellett a legnagyobb gond a tétlenség: nincs munka, nincs iskola, nincs mit tenni.

Ercişből délre haladva mindenütt fehér és kék folttal tarkított a táj. A fehér: a Vörös Félhold vagy az ENSZ sátrai, a kék leginkább házi készítésű nejlonepítmény. Gedikbulak felé, egy 2000 fős kis kurd faluba igyekszünk a Van-tó partján, közel az októ-

Gazdasági rádió FM 105.9
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
 A rádióban vendégünk a témáról:
LAKATOS KRISZTA, szerzőnk
 Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgommb.hu/radio

FOTÓ: LAKATOS KRISZTA

RIFAT CSALÁDJA viszonylag tehetős és sok mindent ki tudtak menteni a házból.

A látogatóba érkezett három asszony kevésbé szerencsés, egyik özvegyként próbálja ellátni a gyermekeit. A helyiek összefogtak, és ponyvából, nejlonokból emeltek nekik sátrat (fent)

FOTÓ: BEDRAN BARAT

SOKAN EGY ÉLET MUNKÁJÁT VESZÍTETTÉK EL EGYIK PILLANATRÓL A MÁSIKRA

A szörnyű viszonyok ellenére valahol mélyen a mosoly megmaradt az emberek szívében és szemében

beri rengés központjához. A faluban lényegében nem maradt ép ház, de az előző napokban megérkeztek a konténerházak, valamivel korábban pedig néhány Mevlána-ház: elemekből összeszerelhető, egylégtérű, kicsi épületek, melyek a használat során nem a legsikeresebb konstrukciónak bizonyultak, mivel a lehetőből származó pára kicsapódik a szigetetlen menyezeten, és visszacsöpög a lakókra.

A faluban épp a sérült házakat dozerolják el. Távoli segítség Isztambul Beyoglu negyedéből is érkezett, egy erzincani üzletember pedig az összedőlt általános iskola újjáépítéséhez járul majd hozzá. A faluban Mahmuttal találkozunk, aki intézi, hogy a legrászorultabbakhoz jusson az étel és a ruha. Minden apróság számít, egy-egy gyerekzokni vagy -sapka is óriási kincs. Hihetetlen az összefogás és a szolidaritás: tolongás helyett inkább egymást értesítik az emberek: akad, aki inkább a szomszédja felé irányít bennünket, mert ott nagyobb a szükség. Folyamatos a szabadkozás, hogy most épp nincs tea, de csak jöjjünk be, mindjárt begyűjtanak, és odateszik a vizet. Amikor Mahmuttól elbúcsúzunk, óvatosan

A SEYRANTEPEI JÁTSZÓHÁZBAN

egy nagy sátorban játszóteret is kialakítottak. A gyerekek teljes lelkesedéssel és lendülettel vetik bele magukat a hintázásba és a fogócskába (jobbra fent)

megkérdi, hogy megkaphatná-e a kiürült nejlonzacszkókat – mást nem kért saját maga számára.

Vanban először a Seyrantepe negyedbe megyünk, egy napokban megnyitott játszóházba vizsgáljuk a játékokat. A tervek szerint önkéntesek tartanak majd foglalkozásokat a gyerekeknek. Mivel nincs iskola, a gyerekek minden újonnan érkezőt lelkesen faggatnak, hogy tanár-e, marad-e és lesznek-e foglalkozások. Itt találkozunk Rifattal, aki a szomszédban lakott egy háromszintes házban. Szokás szerint együtt élt a nagycsalád: a szülei, a még meg nem házasodott testvérek, felesége és a gyerekei és a fivérének a családja. Most sátrakban laknak a háztól nem messze, jó néhány más családdal együtt. Rifat önkéntesként sátrakat emel, segített a játszóház kialakításánál, a családok, gyerekek szervezésével foglalkozik. Apja, a családfő, 3 napot állt sorban egyetlen sátorért.

Ercişben hasonló történeteket hallottunk: egész éjszakás sorban állás kellett ahhoz, hogy sátorhoz lehessen jutni, a sor olykor a kilométer-hosszúságot is elérte! Ez nem meglepő, hiszen hirtelen úgy

FOTÓ: LAKATOS KRISZTA

FOTÓ: GÖRMEK ÖNVE

A SÁTORTÁBOROKBAN AZ ÉLET MEGLEHETŐSEN UNALMAS VOLT A GYEREKEKNEK

Vigyáztak a kisebbekre, időnként együtt játszottak, futkároztak, és lelkesen mentek, ha volt valami foglalkozás (balra)

600-700 ezer ember vált hajléktalanná. Ha nem jut sátor, ponyvából építenek, illetve, aki teheti, a piacon vesz sátrat a normálár többszöröséért. Rifaték tehetősebbek, van fa es elektromos fűtés is a sátorban, de csatlakozik hozzáuk három asszony, akik messze nem ilyen szerencsések. Egyikük megözyevyült, és egyedül próbál gondoskodni a gyerekeiről. A közösség segített neki ponyvát keríteni és sátrat építeni.

Van központja szintén romos. Az üzletek jelentős részét kiürítették, bezárták, az ajtókon szükség esetére a tulajdonosok telefonszáma. Egyes boltok az utcára költöztek ki, férfiak kis csoportjai tüzet raktak, és mellette melegednek. A főutcában színes gyöngysorként sorakoznak a nagyobb cégek, bankok átalakított autóbuzsai, amelyek most mobilirodaként szolgálnak. „Vant nem hagyjuk el!” – ez a szállóige, de a távolsági buszokra alig lehet jegyet kapni. Nem sok jóra lehet számítani a tél hátralevő hónapjaiban, így a kisgyerekes családok, idősek megpróbálnak távolabb lakó családtagoknál meghúzódní. „Tavasszal visszatérünk” – mondogatják.

**MÉG EGY ÉVVEL
A FÖLDRENGÉS UTÁN**
is egymás mellett
állnak a befejezésre
váró házak és
az átmeneti
szállások

2012. április – Lassú olvadás

A hó már visszahúzódott a hegyekbe, és lassanként megérkeznek az esőzések. A városban a romokat már eltakarították, a lakótelepek és lakóparkok azonban még szellemtelepnek tűnnek. Néhol már nekikezdték a javításoknak, de sok helyen csak ígéretet hangoztak el a tulajdonosoktól: a bérlők várnak, de nem történik semmi. A városban új táblák jelentek meg, amik a konténertelepek felé mutatják az utat.

A seyrantepei sátrak helyén előre gyártott elemekből épült házsorok fogadnak. Az új beköltözők egyike a temperamentumos és mindig mosolygó Asye és családja. Férje – mivel fizetőmunkát nem talált – önkéntesként dolgozik az önkormányzat által irányított újjáépítésben. Négy gyermekükkel hosszú utat jártak be, míg végül itt házhoz jutottak. Közvetlenül a rengés után rokonokkal együtt húzták meg magukat egy épnek tűnő házban – volt, hogy negyvenen aludtak egy szobában. A folyamatos utóregésektől rettegve azonban távolabbra próbáltak költözni. Egészen Antalyáig jutottak el, de nem találták a helyüket, és a tél vége felé visszaköltöztek.

A házsoron úgy 25 m² jut egy családra, egy nagyobb és egy kisebb szoba, fürdő. A vízvezetékeket is kiépítették, de a csapból még nem folyik víz, a telep széléről kell hordani. A mosógépet sikerült megmenteniük, abba most vödörrel merik be, és eresztik vissza a vizet. Noha már ismét van tanítás, a gyerekek továbbra is lelkesen járnak a játszóház foglalkozásaira. Az anyák egymással versengve hívják meg az önkéntes „tanítókat” teázni, ebédre és vacsorára, szinte örökre fogadják az újabb és újabb érkezőket. Nagy becsben tartják a vendéget, pláne, ha az még tesz is valamit értük.

A telepen mindig történik valami. Az esőzésben kiderül, hogy néhol a küszöbön keresztül befolyik a víz. Az állandóan könyvre éhes Diyarék is így jártak. Édesanyjával és kishúgával élnek itt, apjuk több száz kilométerre dolgozik és küld haza pénzt, amikor csak tud. Szerencsére a küszöb elé gyorsan kiöntött beton megoldja a helyzetet, és csak addig kell újra sátrazniuk, amíg kiszárad a padló. Rifat családjának nagy része már visszaköltözött a házba, de az élet még messze nem tért vissza a normál kerékvágásba. Am tavasz van, mindenki bizakodik.

2012. október 23. – Tavaszi zsongás – ősszel

A belvárostól távolabb mintha a tavasz érkezett volna meg – mindenki a szabadban tevékenykedik. Seyrantepe lakói közül aki teheti, építkeznek. Bár a tél előtti beköltözés még bizonytalan, de él a remény, hogy a következő telet már nem konténerekben kell eltölteni. Minden házban, lakókonténerben, sátorban asszonyok sürgölődnek – az

ünnap előtti nagytakarítást végzik: szőnyegek száradnak a kerítéseken, bútorokat hurcolnak ki és be. Rifatéék kertjében alapokat ásna. A munkát az ereje teljében levő nagypapa irányítja, felesége egy karosszékből követi az eseményeket. Nagy az izgalom, az egyik unoka két hét múlva nőszül, addigra az ő lakrészüknek el kell készülni. Rifat időközben

**A FÖLDRENGÉS
ÉVFORDULÓJÁN**
tartott megemlékezéseken nők és férfiak csoportjai járnak körbe a legnehezebb napokban készült képeket

FOTÓ: LAKATOS KRISZTA

FÉRFIAK ELMÉLKEDNEK

az elmúlt év történéseinek és a jövőn az októberi földrengés évfordulóján

újra dolgozik – az ő sorsuk megoldódni látszik. A telepen körbejár a lajtoskocsi, a gyerekek és az asszonyok hordják ki a mosnivalót, gumicsövet csatlakoztatnak a kocsihoz és úgy mossák fel az egész házat, tisztítják a szőnyegeket. A házak előtt félkész verandák állnak, ez már a téli felkészülés része. Az asszonyok között az őszi napsütésben fel-felmerül a kérdés: vajon a rengés is visszatér-e?

A belvárosi megemlékezésekkel egy időben a központi támogatással épült lakótelepeket avatja a miniszterelnök. Am az átadás is egy kicsit koraira sikerült, problémák vannak a vízzel, a fűtéssel és a tömegközlekedéssel. Beletelik még néhány hónapba, amíg az élet valóban elindul az új telepeken. Egy héttel később ismét ünnepelnek, mert a vár lábánál új parkot nyitnak meg. Este koncertekre gyűlik össze a tömeg, és lelkesen táncolnak. Öröme zenékre is! Már jó néhány éve zajlik a vizionárságos múlt feldolgozása, aminek része, hogy tárt karokkal fogadják az Örményországból érkező művészeket, és helyiek is részt vesznek másnap az Akdamar-sziget 1000 éves örmény templomában 2010 óta újra, évente megtartott szertartáson és megemlékezésen.

Azóta megint eltelt bő fél év. A változások megállíthatatlanok. A családok lassanként kezdenek kiköltözni a 36 konténerház-telepről. A kormány által támogatott új lakóparkok átadása ugyan zökkenővel indult, de fokozatosan megoldódnak a problémák, és élettel telnek meg az új városrészek. Am így is sokan maradtak az átmeneti lakhelyeken, mert nem volt saját ingatlanuk, vagy egyszerűen nem engedhetik meg maguknak a részleteket, amit ugyan késleltetve, de két év múlva már fizetniük kell. Seyrantepe átmeneti házait egyre inkább belakják azok, akik úgy tűnik, hosszú távra rendezkednek be. Asye és férje kibővítette az épületet. Az ajtó elé fakeretre nejlonokat terítettek, és hidegfogó „verandát” alakítottak ki. A szomszédjuk elköltözött, és megkapták azt a házrészét is. Így már van konyha, hálószoba, kerültek díszes párnák is a nappaliba. A gyerekek továbbra is boldogan járnak iskolába, de hiányolják a nyár elején megszűnt játszóházat. Januári látogatásunkkor Rojbin, a legnagyobb lány izgatottan meséli, hogy reggel ismét rengésre ébredtek. Noha az elmúlt fél évben 86, hármassnál nagyobb erejű rengést regisztráltak a Van-tó körül, és a félelem mélyen beleégett az ott lakókba, a mosolyt és a vendégszeretetet ez sem képes lerombolni. Van nem egyszerűen csak túlélte, hanem a hagyományokból erőt merítve épül és újul meg – várja vendégeit. ☺

A nadrágspecialista

1960 óta dolgozunk azon, hogy a szabadban töltött időt meg élvezhetőbbé tegyük. Első nadrágunkat a strapabíró G-1000-es anyagból 1970-ben készítettük. Sok év eltelt azóta, de büszkén mondhatjuk, hogy folytatjuk a megkezdett utat és az időtálló, strapabíró, többfunkciós nadrágok gyártását. Idei nyári kollekciójunk nadrágjai funkcionálisan háromféleképpen lehetnek: Trekking (túranadrágok), Travel (utazónadrágok)

vagy Everyday Outdoor (hétköznapi nadrágok). A Trekking modellek többsége a rendkívül tartós és minden célra megfelelő G-1000-es anyagból készül, míg a Travel széria anyaga a könnyű, gyorsan száradó MT (Micro Travel) szövet. Íme, nadrágjainkat legnépszerűbb darabjai. Weboldalunkon további 62 modell közül választhat: www.fjallraven.hu

Név:
Keb Dresser

Kategória:
Trekking

Anyag:
G-1000 szirma

Fazon:
regular

Derektípus:
regular

Szárvegyőződés:
rigidított

Cikkszám:
82830

Keb ♂

Díjnyertes rugalmas trekkingnadrág, haladó túrázóknak, tartós G-1000 Eco anyagból. Optimális illeszkedés, funkcionális zsebek, variálható szellőzőnyílások.

Ajánlott fogyasztói ár: 54 990 Ft

Név:
Barents Pro

Kategória:
Trekking

Anyag:
G-1000

Fazon:
regular

Derektípus:
regular

Szárvegyőződés:
szabható

Cikkszám:
81761

Barents Pro ♂♀

Legnépszerűbb strapabíró nadrágunk megújított változata. Megerősítésekkel a térdeken és a hátsó részen, sok-sok praktikus zsebbel.

Ajánlott fogyasztói ár: 37 990 Ft

Név:
Abisko/Nikka

Kategória:
Trekking

Anyag:
G-1000 szirma

Fazon:
regular

Derektípus:
regular/alcanyon

Szárvegyőződés:
szabható

Cikkszám:
82831/89236

Abisko/Nikka ♂♀

Rugalmas túranadrág, sok praktikus zsebbel és megerősítésekkel a fokozottabb strapabírási érdekében.

Ajánlott fogyasztói ár: 49 990/49 990 Ft

Név:
Karl/Karla

Kategória:
Everyday Outdoor

Anyag:
G-1000

Fazon:
regular

Derektípus:
alcanyon

Szárvegyőződés:
szabható

Cikkszám:
85785/89067

Karl/Karla ♂♀

Széleskörűen használható nadrág, sok praktikus zsebbel: egyaránt kiváló túrázáshoz, nyaraláshoz, városnézéshez.

Ajánlott fogyasztói ár: 34 990/34 990 Ft

Név:
Cape Point MT

Kategória:
Travel

Anyag:
MT

Fazon:
comfort

Derektípus:
regular

Szárvegyőződés:
szabható

Cikkszám:
82834

Cape Point MT ♂

Könnyű, puha, gyorsan száradó nadrág, nyolc praktikus zsebbel.

Ajánlott fogyasztói ár: 36 990 Ft

Név:
Daloo Stretch

Kategória:
Travel

Anyag:
MT

Fazon:
comfort

Derektípus:
magas

Szárvegyőződés:
szabható

Cikkszám:
89261

Daloo Stretch ♀

Kényelmes utazónadrág, könnyen kezelhető, hűvös, kellemes érzetet adó anyagból. Hat zsebbel, köztük egy belső biztonsági zsebbel.

Ajánlott fogyasztói ár: 39 990 Ft

Nadrágok, amelyek passzolnak minden mérethez és minden igényhez

Nadrágnavigátorunk (Trousers Guide) a www.fjallraven.hu weboldalon abban segít önnek, hogy nadrágjainkat 71 modellje közül megtalálja az ön testalkatához és igényeihez legjobban illőt.

FJÄLL RÄVEN

LIB-ATOLL

AFÖLD TELE VAN HANGZATOS ELNEVEZÉSŰ HE-
LYEKSEL, ezek közül – a közelmúlt húsvétra
való tekintettel – ezúttal a Lib-atoll a cél-
pontunk. Avagy Lib-korallzátony, de neve így sajnós
már távolról sem érdekes. Lib-atoll egy majdnem
1 km²-es sziget a Csendes-óceánban, s lakóinak fo-
galmuk sincs róla, milyen hangulatos nevű helyen él-
nek – magyarul. Mert laknak ezen az icpici földda-
raban, mégpedig több mint százán, a legközelebbi
lakott szigettől 60 km-re. Mit is csinálhat 115 ember
az óceán közepén? Természetesen él: eszik, alszik, ha-
lászik, sertést tart, és főként kopra-előállításal foglal-
kozik (vagyis a kókuszdió szárított húsát exportálják),
ez adja a bevétel fő részét.

A Lib-atoll a Marshall-szigetekhez tartozik, pon-
tos helye: é. sz. 8°19' k. h. 167°25' – de hogy képze-
letben is el tudjuk helyezni: Pápua Új-Guineától
3000 km-re fekszik ÉK-i irányban.

A Marshall-térség önmagában is megér néhány
szót: fiatal állam, csupán 1990 óta független, bár az
USA már 1979-ben elismerte. A lelkes amerikai siet-
ség fő kiváltó oka, hogy – többek között – a Bikini-
vidék is az országhoz tartozik, ami talán az egyik leg-
ismertebb, egykor kísérleti atomrobbantásokhoz
használt terület. 1946 és 1958 között 67, igen nagy
erejű tenger alatti és légköri atomrobbantást hajtottak
itt végre. Lib-atoll lakói a lökéshullámot nem érzé-
kelték, mivel a szigetvilág robbantási helyszínei
450–600 km távolságban húzódnak, ám a sugárter-
heléssel szemben védtelenek voltak.

A „viszonzás” persze nem maradt el: a mai napig
az USA biztosítja a Marshall-szigetek külbiztonságát,
a honvédelem az amerikaiak dolga.

Apró hangulatmorzsa: az ország himnuszát az első
elnök írta, a hivatalos zászló pedig feleségének keze
munkája: a tervezéstől a varrásig.

SZÖVEG: HAPP GERGELY

Gazdasági rádió FM 105.9

CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR

A rádióban vendégünk a témáról:

HAPP GERGELY, szerzőnk

Korábbi műsoraink meghallgathatók:

www.afoldgomb.hu/radio

Lépten-nyomon állatvilág

Nem is gondolná, mennyi
lenyűgöző hely vár egy
igazi állatbarátra!
Ismerje meg az ország
legizgalmasabb
állatkertjeit és
vadasparkjait a Top Zoo
kiadványból!

Keresse a hírlapárusoknál!

Rendelje meg kedvezményes áron, 790 forintért a www.lapcentrum.hu oldalon!

LET BRUNTON RECHARGE YOUR LIFE

Brunton Restore

Hatékony és kompakt lítiumakkumulátorral integrált napelemes töltő. A Restore töltőn két napelem is található. Az akkumulátor autóban, számítógépről, USB-csatlakozóval vagy 220 V-os adapteren keresztül is tölthető. Mp3-lejátszót, okostelefont vagy digitális fényképezőgépet is tölthet vele.

Ára: 29 990 HUF

Brunton Inspire

Az Inspire az egyik legkisebb akkumulátor. Kimenő kapacitása: 3200 mAh. Mp3-lejátszó, okostelefon és digitális fényképezőgép is tölthető vele. A készüléket tölthetjük autóban, laptopról, hálózatról egy USB-adapter segítségével, vagy egyszerűen egy napelemes panelről is.

Ára: 22 990 HUF

BRUNTON
www.bruntoneurope.com

A Brunton megújuló energiaforrásai rendkívül tartósak akár outdoor használat esetén is.

Diana Vadászbolt, H-1077 Budapest, Rózsa u.21., Mountex Ferenc Krt., H-1092 Budapest, Ferenc krt.2-4., Mountex Váci, H-1134 Budapest, Váci út.19., Mountex-Budaörs, H-2040 Budaörs, Malomkő u.7.

**SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓJA
1%-ÁVAL TÁMOGASSA
A FÖLDGÖMB CSAPATÁNAK
MUNKÁJÁT! KÖSZÖNJÜK!**

Földgömb az Expedíciós Kutatásért Alapítvány

Adószám: 18200267-1-42

www.expedicio.eu | www.felfedezoknapja.info | atacama.expedicio.eu

KÖSZÖNJÜK PARTNEREINK TÁMOGATÁSÁT!

SZERZŐINK

Batkov Szilvia (1987) szabadúszó újságíró. Londonban végzett Politika és nemzetközi kapcsolatok szakon, a szakterülete a fenntarthatóság. Angolul, bolgárul és magyarul publikál, elsősorban üzleti hírekkel foglalkozik külföldön, de szabadidejében átadja magát a természet megismerésének, és szívesen ír bármilyen témáról, ami megihletti

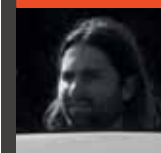
Bugya Brigitta (1981) művészettörténészként a kortárs építészettel és dizájnnal foglalkozik. Munkái, írásai fókuszpontjában az ember alkotta környezet, a térhasználat és a tárgykultúra áll

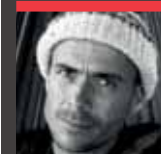
Czajlik Zoltán (1965) régész, az ELTE-BTK Régészettudományi Intézete Térinformatikai Kutatólaboratóriumának vezetője, tudományos főmunkatárs. Európa i. e. 1. évezredének kutatásával foglalkozik, szakterülete az őskori fémnyersanyag-forgalom kutatása és a régészeti lelőhelykutatás. Ehhez kapcsolódóan az utóbbi 15 évben közel 650 órát (kb. 35 000 felvétel) légi-fényképezett Magyarországon, Romániában és Szerbiában

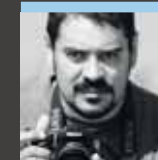
Éder Iván 1993 óta foglalkozik csillagászattal, 2000-től asztrofotózással, melyhez saját építésű távcsöveket használ. Célja a világegyetem rejtett szépségeinek megörökítése, bemutatása. Képei világszerte ismertek magazinok, szaklapok, könyvek, internetes oldalak hasábjairól, előadásokról és kiállításokról

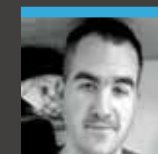
Francis László (1984) bár építészként dolgozik, rendszeresen foglalkozik a fotográfia egy-egy területével. A csillagos ég megörökítésének lehetőségével 2003-ban találkozott, munkái jelentős részét az amatőr csillagásztársai segítségével 2009-ben épített fotótávcsövel készíti

H. „Bedouin” Áron (1976) az egyetemi évek után az üzleti életben dolgozott. Abból kiábrándulva a világot járja, s fotózásból, írásból és on-line tanácsadásból él

Jakob Gusztáv (1975) biológus, a Szent István Egyetem GAEK egyetemi docense. Szakterülete a Kárpát-medence virágos növényeinek rendszertana, valamint a negyedidőszaki klíma- és vegetációfejlődés. Kutatásai mellett különösen fontosnak tartja az eltűnő természeti értékek fényképes dokumentálását

Karácsonyi Dávid (1981) geográfus, szakterülete a terület- és településfejlesztés. Kedvenc tájai a volt Szovjetunió iparvidékei. Doktori disszertációját Ukrajna vidékfeldrajzából készítette. Az MTA Földrajztudományi Kutatóintézetének munkatársa

Kerekes István (1977) tanár, szabadúszó fotográfus. 2012-ben a Nemzetközi Fotóművész Szövetség (FIAP) által adományozott minősítések közül megkapta a FIAP Kiváló művésze legmagasabb, platina fokozatát. Főként szocio-, portré-, valamint természetfotókat készít. www.kerekesistvan.com

Lakatos Kriszta (1970) biológusként végzett az ELTE-n. Az elmúlt 10 évben, ha nem kutatott, elsősorban Kelet-Anatólia vidékeit járta. Rendszeresen visszatér Vanba és környékére. A vani földrendést követően részt vett a segélyosztásban, illetve önkéntesként gyermekeknek tartott foglalkozásokat

Póti László (1960) nemzetközi kapcsolatok szakos tudományos kutató, Oroszország megszállott kutatója, FÁK-szakértő, jelenleg Magyarország moszkvai Nagykövetségének diplomatája

Telbisz Tamás (1973) geográfus, az ELTE Természetföldrajzi Tanszékének adjunktusa. Kedvenc kutatási területei a karsztvidékek, de a különleges magashegységi területek, vulkánok és a kultúrtájak is vonzzák

HORVÁTH ESZTER

VILÁGJÁRT GRÁNÁTOK

RÉGÉSZETI LELETEK GEOLÓGIAI SZAKRENDELÉSEN

FOTÓ: HORVÁTH ESZTER

A csontváz kusza összevisszaságban a gödör egyik felébe halmozva, a rablójárat nyomai a sír másik végében – mindez nem sok jót ígért, de a lelkesedés még kitarított: hátha hátrahagytak valamit a rablók! A bontást egy ügyes kezű restaurátor végezte, nemhiába. Egyszer csak, valahol medencetájékön, nem várt érdekesség bukkant elő. Az idő vasfoga és a bolygatás által meggyötört combsontok között valószerűtlenül jó állapotban ott lapult tizenhét, elsőre talán modern üvegszilánkra emlékeztető, vörös színben játszó lapocska.

SZILASI ILDIKÓ HERMINA

SIKOLY A TÓ PARTJÁN

KONGÓI „ZSÁKOSOK”

A ngondisták a zsákruhát a gyász, a megbánás, az emberi lét elhagyása jelének tekintik. Naponta, háromóránként szenvedélyesen, legalább egy órát imádkoznak, és kemény fizikai munkával, elsősorban földműveléssel termelik meg szükségleteiket. Tata Ngondára mint Istenükre, a „Szentlélek földi reinkarnációjára” tekintenek, aki 1982-es megérkezése után szigorú szerzetesi életet élt, böjtölt, prédikált, segített. Kitartó útkeresése és vallásos, tiszta életmódja már az első hónapban ötszáz követőt vonzott, s egyházának ma mintegy 120 000 híve van.

FOTÓ: LANTAI-CSONT GERGELY

SZIRMAI GÁBOR

HISTORIKUS AUTOMOBILOK A FÖLDRAJZ SZOLGÁLATÁBAN

Az automobilizmus aranykora nagyjából egybeesett a gyarmatosítás végső korszakával, mely a feltárási célzatú vállalkozások tekintetében soha vissza nem térő helyzetet jelentett. A gyarmatosítók – érdekeiknek megfelelően – kiépítették az úthálózatot, távírdák, postaállomások létesültek, a vasúthálózat mentén gépműhelyek működtek, a miszsiók területén kipihenhetette magát az elcsigázott vezető, az utakról letérve pedig ezernyi, feltárándó terület hívogatott. A járműves felfedezőutazás kártékuma e korban érte el csúcspontját.

MAGYAR
FÖLDRAJZI
TÁRSASÁG

ALAPÍTVÁ: 1872

1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Telefon: (1) 231-4040.
Fax: (1) 231-4045
Honlap: www.foldrajzitasasag.hu
E-mail: info@foldrajzitasasag.hu

Elnök: Dr. Szabó József
Alelnökök: Dr. Dusek László,
Dr. Kovács Zoltán, Dr. Gábris Gyula,
Dr. Schweitzer Ferenc
Főtítkár: Dr. Michalkó Gábor
Ügyvivő: Heiling Zsolt
Titkár: Erőss Ágnes
Könyv- és térképtáros: Pétervári László

Szaksztyályok:

Biztonságföldrajzi és Geopolitikai
Szaksztyály Expedíciós Szaksztyály
Társadalom- és Gazdaságföldrajzi
Szaksztyály Hegymászó Szaksztyály
Oktatás-módszertani Szaksztyály
Egészségföldrajzi Szaksztyály
Természetföldrajzi Szaksztyály
Térképészeti Szaksztyály
Turizmusföldrajzi Szaksztyály

Területi osztályok:

Bakony–Balaton-vidéki Osztály (Veszprém)
Békéscsabai Osztály
Borsodi Osztály (Miskolc)
Debreceni Osztály
Dél-dunántúli Osztály (Pécs)
Duna-völgyi Osztály (Szekszárd)
Eger–Bükk-vidéki Osztály
Gyöngyös–Mátra-vidéki Osztály
Kisalföldi Osztály (Győr)
Kiskunsági Osztály (Kecskemét)
Közép-dunántúli Osztály (Székesfehérvár)
Körös-vidéki Osztály (Békéscsaba)
Nyírségi Osztály (Nyíregyháza)
Nyugat-magyarországi Osztály (Szombathely)
Szegei Osztály
Székelyföldi Osztály (Csíkszereda)
Tolna megyei Osztály (Dombóvár)
Zalai Osztály (Nagykanizsa)

Az éggömböt tartó Atlasz a Magyar Földrajzi
Társaság védjegyként bejegyzett jelképe

Lapalapító (1929):
Dr. Milleker Rezső

Az új sorozat
újraindítói (1999):
Dr. Nemerkenyi Antal
és Farkas Péter

1929–1933, felelősszerkesztő:
Dr. Milleker Rezső

1934–1944, szerkesztők:
Dr. Baktay Ervin és Dr. Kéz Andor

1999–2005, főszerkesztő: Dr. Nemerkenyi Antal

2005–2006, főszerkesztő: Dr. Vojnits András

2006-tól főszerkesztő: Dr. Nagy Balázs

ISLAND PEAK

Nepál, 6189 méter
www.eupolisz.hu

HA UNOD AZ IPARI TURIZMUST!

2013. március 27. Az idei mászószézonban a mi csapatunk volt az első, akinek a tagjai sikerrel elérték az Island Peak csúcsát. Óriási teljesítmény, amihez ezúton is szeretnénk ismét gratulálni!

Eupolisz Utazási Iroda

1093 Budapest, Lónyay u. 47. | +36/1/219-08-81

Hatósági engedélyszám: U-000463

HELMUT NEWTON

1920 - 2004

SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM

2013. ÁPRILIS 4. - JÚLIUS 14.

infokidó

marie claire

ART

ART

ART

ART

ART

ART

ART

ART

ART

ART

ART

ART

ART

ART

ART

ART

ART

ART